

ISTRA

Vsa društva v dravski banovini se opozarjajo na razširjeno podružnico našega glasila »Istre« v Ljubljani. Podružnica uredništva in uprave lista, ki jo je dosedaj vodila z uspehom »Mlada Soča«, je odprta sodelovanju vseh društev. Pozivajo se zato vsa slovenska emigrantska društva, da z vso vnemo podpirajo ljubljansko podružnico, ki ne sme samo ostati na dosedanji visini, ampak se mora še bolj dvigniti.

Ravno slovenska emigrantska društva morajo pokazati da v njih ni zamrlo čustvo za dober emigrantski tisk naše najmočnejše orožje proti fašističnim sistemom na Goriškem in Tržaškem. Vsak emigrant v slovenskem delu države naj usmerja vse svoje vesti o razmerah v Julijski Krajini, ko jih nobi na en ali drugi način na ljubljansko podružnico »Istre«. — Savezni direktorij.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ZASEDANJE EMIGRANTSKEGA SAVEZNEGA DIREKTORIJA V DNEVIH 25. IN 26. FEBRUARJA V ZAGREBU

Ivan Stari v Saveznem direktoriju — Primarno stališče Julijske Krajine v sporih med Jugoslavijo in Italijo — Nadstrankarsko stališče emigracije — Pomen ljubljanskega uredništva »Istre« za naš tisk — Statistično delo v razvoju — Nepristranost Saveznega vodstva — Kolonizacijski emigrantski svet

Z veseljem, obetajočim porastom emigrantskih organizacij v zadnjih časih so seveda porastli tudi delo odgovornosti in problemi za izvoljene voditelje emigracije v Saveznem direktoriju. Že pri zadnji seji saveznega direktorija se je pokazala potreba po čimprejšnji seji direktorija. Zato je Savezni direktorij držal svoje seje dne 25. in 26. februarja v Zagrebu.

Takoј v pričetu zagrebskega zasedanja je kooptiral savezni direktorij za svojega novega člana z Ivana Starija, znanega našega neutrudnega borca za Istro v burnih in nasilnih povojnih letih v Istri.

Samo par mesecev deli z nami grenki kruh emigracije in že je dobršen del emigracije zvedel za njegov dohod. Naš list »Istra« je pa seznanil s početkom delovanja Starija v emigraciji prav celo našo emigracijo. Kdor Starija tako dobro pozna kot sedanje savezno vodstvo in ki ve, kaj je Istri in istrskemu ljudstvu pomenil Stari v najtežjih dnevih in na najtežjih mestih in v najnevarnejših trenutkih, ta bo znal ceniti kako močan priliv energije za našo stvar pomeni aktivno delovanje Starija v emigrantskem delu, od koliko koristi bo njegov nerazrušljiv optimizem, njegova vztrajnost v organizacijskem delu v organizacijah ter drobno delo, od človeka do človeka, njegova predana in zvesta služba samo Istri in prav noben drugi stvari.

Savezni predsednik je v daljšem eks-pozitu podal sliko zunajsko-političnega značaja s posebnim ozirom na fašizem in njegove spletke ter časopisno kampanjo proti Jugoslaviji.

Podčrtal je, da je primarni začetek in prvi povod spora težko stanje našega naroda v Julijski Krajini, da pa je znala italijanska propaganda spretno zamolčati in preiti preko tega ter se vreči z vso silo na Dalmacijo. Emigracija mora zato založiti vse sile, da z zunajno in notranjo propagando v svetu in v Jugoslaviji vzdruže vedno živ pomen problema Julijske Krajine ter da ga vedno znova prednaša v ospredje medsebojnih odnosov med Jugoslavijo in Italijo. Daljša diskusija je naznačila pota in načine ki se že podvzemajo in ki se še imajo podvzeti za čim uspešnejše delo v tem pravcu.

Prav živemu in vestnemu proučevanju je bilo podvržena notranja situacija v državi.

Neglede na protivna mišljenja posameznih prav redkih in osamljenih emigrantov ter na dnevno zapletajoče se situacije pred katere so postavljene naše organizacije, Savezni direktorij ponovno je potrjuje svoje prejšnje sklepe, da se emigracija kot organizirano telo absolutno nima mešati v notranje politične prilike Jugoslavije. Emigrantske organizacije se nimajo naslanjati na nobeno izmed obstoječih, pa tudi ne bivših političnih grupacij Jugoslavije. Posebno previdni morali biti v tem oziru voditelji posameznih organizacij. Čim višje mesto zavzema posamezni emigrant v emigrantski organizaciji, tim previdnejši mora biti v svojih pristankih na razne politične struje v državi.

Savezni predsednik našteva nato vrsto vlog in osebnih intervencij na najvišje faktore v držav v zadevi perečih političnih in socialnih problemov emigracije. Razlaga dalje široko in zamudno delo, da se zastopniki narodne skupščine in senata spoznajo s problemu emigracije ter da se tako v nacionalni zakonodaji zajamčijo emigraciji one pravice, ki jih v drugih državah že davno imajo emigracije v svojih lastnih nacionalnih državah. Savezni direktorij odobrava predsednikovo delo ter predlaga nadaljevanje v započetem pravcu.

Pregled dela raznih saveznih odsekov prikazuje nekatere odseke v polni delavnosti, da druge pa nalaže vrsto ukrepov, ki jih imajo dvigniti k realizaciji njihovih nalog.

Odobri se predlog, da mora biti vsaka emigrantska publikacija, ki ima iziti za javnost, pregledana in odobrena od saveznega vodstva.

da ne bi se zopet ponavljali slučajji netočnosti v navajanju podatkov, zgrešenih višodnikov, ali pa neokusnosti v zadevah našega skupnega trpljenja. Posebno se opozarjajo vse organizacije, da ja predložilo vse

publikacije namenjene za javnost višjemu saveznemu vodstvu v odobritev.

Vsa društva v dravski banovini se pa opozarjajo na razširjeno podružnico našega glasila »Istre« v Ljubljani. Podružnica uredništva in uprave lista, ki jo je dosedaj vodila z uspehom »Mlada Soča«, je odprta sodelovanju vseh društev. Pozivajo se zato vsa slovenska emigrantska društva, da z vso vnemo podpirajo ljubljansko podružnico, ki ne sme samo ostati na dosedanji visini, ampak se mora še bolj dvigniti.

Ravno slovenska emigrantska društva morajo pokazati, da v njih ni zamrlo čustvo za dober emigrantski tisk, naše najmočnejše orožje proti fašističnim sistemom na Goriškem in Tržaškem. Vsak emigrant v slovenskem delu države naj usmerja vse svoje vesti o razmerah v Julijski Krajini, ko jih dobi na en ali drugi način na ljubljansko podružnico »Istre«. Posamezna ljubljanska ter tudi podeželska društva naj poskrbijo, da bo prav živ kontakt med njimi in pa ljubljansko podupravo in poduredništvom.

Ravnokotko priporoča savezni direktorij, da vsa društva podpirajo organizatorno-propagandni odsek Saveza, ki ima sedež v Ljubljani.

Organizatorno-propagandni odsek Saveza je eden izmed najvažnejših odsekov in z njegovim podpiranjem podpremo načrte in cilje emigracije same.

Neumorno delo statističnega odseka je moralo, klub velikim težkočam, pokazati svoje uspehe.

Nekatera društva so tako že izvršila statistiko emigrantov v svojih okrajih, druga ga pa dokončavajo. Upoštevalo se pa predvsem težave, ki jih imajo veliki emigrantski centri kot so Maribor, Zagreb in pa Ljubljana. Ne podaljšuje se samo rok za izvršenje statističnega dela v velikih emigrantskih centrih, ampak se predvideva tudi način izvrševanja v etapah.

Z zadovoljstvom sprejema savezni direktorij n aznanje, da so od časa zadnje seje pristopili dve novi emigrantski društvi v Savez in sicer:

- I. Udruženje Jugoslovena »Istra-Trst-Gorica i Zadar« v Zemunu (ulica Zmaj Jovina, kafana Sedam Grančara)
- II. Udruženje emigranata iz Italije: »Gortan i Bazovica« (Hotel Imperial 167 Sarajevo).

ISTRA JE SLOVANSKO IME

Za najstarejšo zgodovino reke pokrajine so najvažnejši viri imena rek in gor. Za iskanje najstarejšega ljudstva so najvažnejše reke, ki jih najstarejši človek časti kot izraz Boga-Stvarnika, oziroma njegove dobrote napram ljudstvu. Najstarejše kulture nastajajo ob rekah, ki se častijo sčasoma po božje (n pr Nil, Evfrat in Ganges, Tigris), tako da postane tudi njih ime sveto in se ohrani v vekove. »Spanske« reke Minho, Tajo, itd., smatra n. pr. dr. Zupanič za ostanke imen nekega mongolskega jezika (*Min-Ho, *Ta-Ho). Evropske reke so seveda različnega izvora. Neko azijsko plemo je dalo ime Donavi. Neko ga moramo primerjati z Donom, ki je praslavansko ime, bolje rečeno predslavansko, to se pravi nekega mnogoštevilnega in zelo razširjenega ljudstva, zelo sorodnega Slovanom, ki je govorilo nek jezik, ki je nastajal in se razvil končno v slovanskega. Ta jezik je bil najbrže nekaj takega kot litvinski, ki se slovanskim najbolj blizek. Jezikoslovci so našli zvezo med imeni posameznih rek in ta imena so najbolj razumljiva Slovanu »Traki« so imenovali n. pr. Donavo »Ister«, ki je s predglasom (B)ister že pristno slovansko. Neštete slovenske reke kot Bister, Bistra, Bistrica potrjujejo to! To isto ime imajo mogoče tudi druge reke: Isar, Izara, Isere, češka Ilzera. Filolog Müch je dokazal to istost, ki jo drugi negirajo, ker manjka v vseh imenih katera primerja z »Istros« glas »t«. Nam pa gre tu za »Bistro«, ki je očitno s tem v zvezi Rimski pisatelj imenoval tudi neko ljudstvo Istrov (Histri) po katerem naj bi dobila naša Istra ime. Predglas (-h-) je pozneje odpadel in ostali so Istri,

Kar se pa tiče raznega vrenja, struj in nazorov v posameznih večjih emigrantskih centrih, ne smatra Savez to za nekaj škodljivega, ampak le za znak živega interesiranja za emigrantske probleme, v živih dinamičnosti sil, ki hočejo le en cilj: osvoboditev Julijske Krajine. Savezno vodstvo nadzira pazljivo razplet raznih struj in protistruj v emigraciji ter posega je takrat vmes, kadar preživo vrenje nazorov in struj v kakih stvari zavira reševanje splošnih emigrantskih problemov.

Je zato v izvršitvi od strani Saveza anketa glede razmer med ljubljanskimi društvi.

Ta anketa je v svoji prvi, zaenkrat je informacijski fazi, ugotovila, da je prav zaprav želja vseh emigrantskih društev v Ljubljani, da se ustvari nek meddruštven forum v Ljubljani, le glede delokroga, kompetence in naziva tega foruma so mnenja različna. Anketa se bo završila v Ljubljani tekom bodočega meseca s sodelovanjem delegatov vseh društev in pa tudi posameznih emigrantov, nosilcev gotovih nazorov.

Savezni direktorij se soglašja z celo našo emigracijo, ki je bila absolutno proti temu, da je šej S. K. Primorje igrat nogometno tekmo v Trst.

Je mnenja, da je S. K. Primorje najmanj poklicano, da hodi v sramotne goste na sportno tekmo v trpinčeno deželo Primorje. Ne odobrava pa Savezni direktorij anonimnost napadov proti S. K. Primorje, ker je bila nacionalna zabloda S. K. Primorja pa, tako velika, da se ni bilo potreba skrivati za obsojenja vredno anonimnost, ampak bi se moralo možato in odkrito protiv temu nastopati.

Saveznemu vodstvu je najvišji princip absolutna nepristranost napram vsem emigrantom, zlasti pa organiziranim v emigrantskih društvih.

Zato je ponovno interveniralo in še intervenira pri pristojnih oblasteh za bivše, zaprte člane društva »Mlada Soča« in jim skuša pomagati v toliko, v kolikor se niso pregrešili proti sedaj veljavim zakonom države.

Saveznim sejam je sledila obširna kolonizacijska konferenca.

na kateri je bilo sklenjeno, da se ustanovi poseben kolonizacijski emigrantski svet za koordinacijo posameznih kolonizacijskih akcij.

naj bi ljudje od Istra, Dunave se tako daleč od nje hoteli ohraniti ime. Tudi ne poznamo enakega primera v zgodovini. Nekateri trdijo, da so Slovani dajali rekam v novi domovini imena iz stare dežele, odkoder so prišli. Le to bi torej bilo mogoče: da bi ljudje, ki so se izselili iz pokrajine Donave = Istra, dali neki rečici v novi domovini ime ljubljene, svete reke »Istre«! Bodi temu kakorže koli, rečico moramo najti v Istri. Jaz mislim, da je bila današnja Reka, ki je ista z Bistrico pri Ilirski Bistrici! Mogoče tudi, da je njeno ime »bistra« dokler se ne izgubi v kraške lame. »Temava« (Timava, temna, nečista) ko pride iz »teme« zopet na dan. Vse kraške reke so med seboj v zvezi v podzemeljskih jamah »Vipava« se izgovarja čisto »Ipava«. Pomenja mogoče isto kar »Temava« (tako ljudje izgovarjalo in pravilno bi morali tako pisati). Tudi »Unca« je mogoče odletel kateri predglas, Branja je »Vranjica, nečista, iz teme na dan prišla. S tem imeni bi lahko primerjali češko »Sazava« = čadava, temno! Slovani so imenovali reke često po boji!

Zunkovič trdi, da imena Bistra, Bistrica naših rek in rečic ne pomenilo bistro čisto (on hitro) ampak vodo, ki teče čez bus, busak = pašnik. Naš pa zanima samo, ali je ime slovansko, ker je s tem dokazan slovanski izvor imena »Istre«. Razumeti danes posamezna imena najti njih prvotni, prvi pomen, je težko. Danes n. pr. »bistro« pomeni čisto, hitro, živo; iz tega vidimo, da »bistro« ni prvotno pomenilo ne prvo, ne drugo, ne tretje!

Za našo stvar je še eno ime reke v Istri zanimivo, in sicer: Leme! Litvinska mitologija pozna namreč boginjo voda, rek; »Laima«, ki je brez litv. diftonga »Lema« Kot boginja rek je postala boginja usode; reka je simbolizirala tok življenja. Sem sodi srbski Lim. ime je praslavansko od glagola »liti«! Imena rek govore za nas kot prvotne prebivalce in to so najmočnejši svedoci naše pravice do te zemlje (prim: Lava, Laba; m) b) Boginja Laima pa je prvotno le vodna vila, ker vse vodne vile so v sari Litvi Laima, ki so isto kar naše vile, božanstva rodovitnosti in blagostanja.

Ta je druga reka praslavanskega imena. Tretja bi bila Raša. Ime je od rus. ruslo tok vode, od katete besede so Rusalke.

Naša reka Bistra (dem. Bistrica) se izgublja v Skocijansko jamo pri Divačji in tu imamo novo oporo trditvi, da je bila ta voda sveta, in sicer se nam tu sama vriva staroslavnska boginja Diva, Divana (na severu Dieva, Dzjevana)! Poljski kronik Dlugosz (Hist. Poloniae) jo identifikira z Dianom, zato misli Brückner, da je ta boginja izmišljena. Niederle pa jo »brani« in pravi, da je njeno ime nastalo iz božanstev nižje vrste kot so n. pr. vile. Evo naše Dive, Divače, ki je vodna vila (kot Laima in Raša). Ime Divača kaže na brezdomno praslavansko te zemlje, na kult božice Dive ob Bistri. Timava (ki je Reka, »Bistra« pride pri Štivanu na dan in tam leži staroslavnski Devin (=Devin grad). Vse potrjuje, da je bila ta reka sveta narodu in se je narod sam po njej imenoval. Stari Slovani so imeli namreč več mest, ki so jih imenovali po imenih svojih božanstev. Najbolj so znana sveta mesta Devin (danes Magdeburg) ob Labi, Dvinsk (Devin-ski grad) od Dvini, Volin v Pomorju (I), ruski Volin, itd. Značilno za to bogoslužje je mesto ob reki, ali ob njenem ustju. Oboje je sveto. Točno tako je pri nas na jugu.

Zadnji dokaz je sled božjega imena Veles, Volos v Voloskem. Veles-Volos, Velet, velikan, je nastalo od »velov« duhov mrtvih, kar je litvinska beseda. Istega izvora so »vile«, ki jim vlada bog Onostranstva, bog »nava«, ki je »preko vode« — »onstran morja«! Ta bog je Veles-Volos in njegova mesta in svetišča so ob rekah in morjih, kot naše Volosko. Primerjaj Veles ob Vardariju, ruske Volosove, poljski Volin, o katerem pravi kronist Herbord, da je bil sedež češčenja slovanskega Plutona! Staroslavnski bog nava, ki vlada »onstran morja« je prvotno le Vel, potem Veles, Velen, Velin, Volin itd. Stari »Karni«, ki so častili Velena (Belenus) so torej morali biti Slovani. Poromanjena predslavnska plast je dala »Ladince«, ki so v dobi beneške republike navzeli italijansko narečje in ki, pomešani s par stotinami italcev tvorijo danes italijansko govoreči del Istranov.

Davorin Trstenjak smatra beneško narečje za poromanjeno slovansko govorno starih Venedov, ki je bila kot nekaka »litvinsčina«!

Kar zgodovina ni napisala, to so ohranila krajevna imena, imena rek in gora! In ti dokumenti nam pričajo o najstarejši religiji Slovanov. Kot smo videli o, Divi (Divači), Laimi, o Volosu, božanstvih voda, rodovitnosti usode, smrti in življenja »onstran morja«! Diva in Laima sta se iz-

PRAVA UTJEHA ZA ŽIVČANO BOLESNE

Jest moje upravo izšlo razjašnjeno-
nje! U istom se objašnjavaju mno-
gogodišnja iskustva o razlozima,
postanku i liječenju živčanog bo-
lesti. Ovo evanđelje zdravlja ša-
lje svakome

POSVE BADAVA.

tko ga pismeno zatraži od donje
adrese. Hljade zahvalnica dok-
turu nenadmerno jedini uspjeh
neumornog savjesnog istraživanja
za dobrobit patničkog čovječanstva.
Tko pripada

VELIKOJ ČETI ŽIVČANO BOLESNIH.

tko trpi od nastrošenosti, tjeskobe
oslabljenja pamćenja, nervozne gla-
vobolje, besanice, šuštanja smet-
nja, prevelike osjetljivosti, bolova
u zglobovima općenite ili djelo-
mične tjelesne slabobe ili od dru-
gih bezbrojnih pojava,

MORA DA ZATRAŽI MOJU KNJIŽICU UTJEHE!

Tko ju pažljivo pročita, doći će
do utješljivog uvjerenja, da postoji
jednostavan put do zdravlja i ži-
votne radosti!

Ne čekajte i pišite još danas!

Sabirno mjesto pošte:

ERNST PASTERNAK Berlin SO.
Michaelkirchplatz Nr. 13., Aht. 938

gubili v novejši dobi. Većes pa je postal
»skotij bog«, bog čred, ker je bil bog ro-
dovitnosti.

Znaki latinščine govorilo za neko pred-
slovensko plast, premešano s tem ali onim
narečjem. »Latinski« za soglasnikom
imajo tudj Slovani. Clavis — ključ, flamma
— plamen, plenum — pln. itd., izofona
ka-ča, dvoglasniki: dolgi c = ej, oj, aj.
Folgaria — Folgrait, kar Carlo Battis-
ti omenja v svoji studiji »Questioni lin-
guistiche ladine«. Dolgi lat. o = ou, »ul«
pred zobnikom je »u« ali »ul« (naše u pr.
»pizati« — puzati, »poizeti«). d: Znanstveniki
mečejo Galce, Ilirce, Kete, Venede sem pa
tia kot marionete. »Latinščina« je dokaza-
na tudj v Istri. Iz te plasti je nastalo napol
latinska mešanica ob obli, ostalo se je
razvilo v slovensko narečje. Isterska »ro-
manska« plast je še premalo raziskana, da
bi mogli z gotovostjo kaj trditi. Le eno vidi
vsak človek, če je pošten, da so »Istri«
bili Slovani, da le torej prvotno tudj zemlja
ki nosi njih ime bila vsa slovenska.
Celle, februara 1933.

Ado Makarovič.

GOSPODINJSKI TEČAJ?

Postojna, februara 1933. V Ko-
šani so že pretečeno jesen otvorili go-
spodinjski tečaj za dekleta v starosti do
20 let. Pouk se vrši na teden ob večer-
nih urah. Tečaj vodi in poučuje neka
Italijanka, učiteljica v Košani. Toda ni-
česar ne poučuje, kar bi spadalo v go-
spodinjstvo. Glavni predmet je italijan-
ščina, petje (brez tega fašistični šolski
sistem ne obstoji) in kogor bo nanesla
pot mimo, bo slisal smeh in klepetanje.
Tečaj je sicer obiskan zelo slabo. — Ita-
lijanske učiteljice pač ne bodo učile go-
spodinjstva naših deklet — mogoče bi
bilo le — obratno! (Agis)

MUSSOLINI ALI — KAJ PRAVI ZGO- DOVINA

IZ »BATAGLIE SINDICALI«

Osem let po 18 brumerju je Bona-
parte iz Tilsita vladal Evropi;

devet let po prihodu na vlado, je Ca-
vour ustvaril Italijo;

v čevetih letih je Bismarck ustvaril
nemško carstvo,

v desetih letih je Mussolini razruršil
državo, izmognal ljudi, jih dovedel na
rob propada in priboril Italiji najsla-
bše ime. (Agis)

FAŠIZEM IN CERKEV V JULJSKI KRA- JINI.

G. Fran Čemažar, kurat v Opatjem selu,
je v januarju t. l. prejel ukaz, da mora za-
pustiti Italijo. G. Čemažar je rojen Ljub-
ljanc in je jugoslovanski državljan. Za-
meril se je političnim nasprotnikom, ker ni
opravil maše za neko parado.

Verski listi ne prihajajo redno iz Jugo-
slavije. Ze tekom leta 1932 nista prihajala
v Gorico »Bogoljub« in »Glasnik presv. Sr-
ca«. »Katoliški misijoni« so imeli težave tu-
di na Tržaškem. Tu in tam zaplenijo po-
samezne številke, tako da noben naročnik
ne prejme celotnega letnika. Naročniki tako
izgubijo veselje do nadaljnjega naročeva-
nja. Letos se to čedalie bolj pogosto do-
gaja tudj na Tržaškem. Tudj katoliška re-
vija »Cas« ne prihaja naročnikom redno.
Podobno se dogaja s pošiljavami knjig;
sila dosti poslanega se poizgubi.

Na zahtevo višje cerkvene oblasti je do-
bil škofijski zavod v Kopru časnega rav-
natelja namesto mons. Sirottija. Sporazum-
no med tržaško in poreško škofijo je bil
imenovan za časnega ravnatelja Fortunat
Fornasaro kanonik iz Pirana. (»Slovenec«)

NOVI DOKUMENTI O FAŠISTIČKOM TERORU

PATNJE NAŠEG NARODA SU BESKONAČNE

ARETACIJE ZARADI POŠKODBE SPO- MENIKA MILIČNIKA ZIVIANIJA SE NADALJUJEJO ...

Postojna, 20 februara 1933. Po-
ročali smo o odkritju spomenika milič-
niku Zivianiju v Strženu pri Košani kot
tudi o dogotkih, ki so sledili.

Razburjenje, ki so ga povzročili med
domaćini z aretacijami in priskavami,
se še ni poleglo, ko sta se dne 9 t. m. ob
7 uri zjutraj zglasila dva karabinerja v
Novi Sušici št. 16, pri nam že znani
družini Zagor (Bankovih). Prepla-
šeni materi sta povedala, da želi brigadir
košanske postaje govoriti z njenim
sinom Francem. Prišel je nato v kuhinjo
tudi oče, s katerim sta karabinerja šla
v prvo nadstropje, da sporočita se spe-
čemu fantu željo g. brigadirja. Mladenič
se je sicer prestrašil nenadnega obiska
ter izjavil, da bo takoj vstal in odšel z
njima. Le malo naj ga čakata v ku-
hinji, da se obleče. Res sta karabinerja
čakala fanta, da bo prišel v kuhinjo, ko
ga pa le ni bilo, sta prosila starše, če
smeta k fantu v sobo, da ga pozoveta
naj se požuri. Toda zaman sta ga iskala
po sobah. Med tem je mladenič skočil
skozí okno na dvorišče in zbe-
žal iz vasi. Karabinerja razburjena in
jezna sta pozvala ubežnikovo sestru, da
jima sledi v Košano na karabinersko
postajo. Obdolžili so jo, da je pomagala
bratu pri begu in da je vedela za nje-
gove »načrte«. Pridržali so jo tudi en
dan v zaporo, a končno so jo izpustili,
ker ji niso mogli dokazati ničesar.

Brigadir je pozval starše čes, da so
sedaj oni odgovorni za ubeglega sina ter
dolžni, da ga poiščejo, sicer bodo nosili
občutne posledice. Res so se starši po-
trudili in iskali sina pri sorodnikih in
znancih, a brezuspešno. O mladcu, ko-
maj 24 let staremu Francu Zagorju
ni bilo nebenega sledu.

Zagorjevi so vsi potrti še zaradi ob-
sodbe sina Antona, kateremu je
Izredno sodišče v Trstu naložilo do-
smrtno ječo. S soobtožencem Jakobom
Cuckom čakata v Kopru rešitve vlože-
nega priziva. — Agis

ARETACIJE V SMRJAHI

Trst, februara 1933. Iz Smrjaj po-
ročajo, da so vsled spomenika miličniku
Zivianiju v Strženu aretiralo domaćina
Alojzija Kovačiča, bivšega žu-
pana in posestnika iz Smrjaj št. 37
(Cvetana), kateremu je kot smo že po-
ročali, v pretečenem decembru zgorelo
skoro celo gospodarsko poslopje. Ob-
nem so aretirali tudi njegovega hlapca
in domaćina Mršnika Franca po
domače Ludvetovega. V kakšni zvezi naj
bi bili ti aretiranci s miličnikom sp-
menikom, nam ni znano, saj je vas
Smrje oddaljena od Košane dobri 2 uri,
če ne več.

Aretirani Kovačič je splošno znan
kot miren in dober gospodar, ki se od
jutra do večera trudi, da združuje ve-
liko gospodarsko imetje in je umevno,
da nima na razpolago časa za take in
druge dogodke. (Agis)

STRAŠAN SLUČAJ FAŠISTIČKOG DIV- LJAŠTVA.

Dogodjaj, koji je potresao čitavu sjevernu
Istru.

Klana, februara 1933. Neobičan slučaj
desio se ovih dana u našem selu našem
mladiću Ivanu Korbariću. Korbarić bio je
zaposlen kao kočijaš na Gumanu, gdje se
kopaju vojničke utvrde, (u ovim utvdama
bilo je već govora u »Istri«). Korbarić je
dovažao razni materijal, koji je trebao za
ove utvrde, i taj je materijal dostavljao
daleko od ograde, koja je napravljena od
bodljikave žice. Dalje nema pristupa civil-
no lice, unutar ograde ne smije niko osim
inženjera i radnika. koji su zaprišegnuti na
trogodišnji rad Korbarić je nešto trebao
inženjera i približio se k ogradi. Tražio je
inženjera s namjerom, da će se informirati
gledje posla. Ali u zao čas po njega jer su
ga opazili karabinjeri i znpoviedili mu da
stane, da ga uapse. Korbarić se nije oda-
zvaao, nego je počeo bježati natrag k svo-
jim kolima. Karabineri su počeli u njega pu-
cati, dok nije pao. Ne znamo da li ranjen
ili mrtav, jer se nismo mi, koji smo to gle-
dali, smjeli k njemu približiti, da nam se
ne desi ono što i niemu. Odmah su ga str-
pali u auto i odveli do danas nama ne-
poznatim pravcem. I neznamo što je s njime.
Njegov se otac propitao na sve strane za
njega, ali do sada nije ga mogao naći. U
velikoj smo zabrinutosti za njegov mladi
život. Ima tek 24 godine. Koliko smo mogli
saznati od karabinjera, on nije toliko skri-
vio što se približio žici, nego, kako su
nam izjavili, oni su u njega sumnjali, jer je
Korbarić rođjak pok. dra Matka Laginje,
a ima i jednog brata u Zagrebu na nauka-
ma. Sumnjali su, da se bavi špijunažom u
korist Jugoslavije... Mi vrlo dobro znamo
da je ovo potpuno njihova izmišljotina. Ci-
jela se naša okolica zgražava nad ovakvim
činom, jer niti se u Africi ovako sa divlja-
cima ne postupa. A naši se gospodari diče
i ponose sa dvotisućljetnom kulturom...

Jedan od prisutnih

NOVE OSUDE NAŠIH SUNARODNJAKA

Gorica, februara 1933. — U Gorici
se svršio proces protiv Franca Ložara,
starog 64 godine i Josipa Kan-

duša, starog 44 godine iz Vrtočina kod
Crniča. Obojica su bila optužena, da je
kod njih nadjeno sakriveno oružje, koje
nije prijavljeno vlastima. Nekoji kon-
fidenti policije prijavili su ih, karabi-
njeri su izvršili premetačinu i našlo se
kod njih dvije stare austrijske puške i
dvije sablje. Bili su aretirani i odvedeni
u gorički zatvor. Na procesu nisu Kan-
dušu mogli ništa da dokažu, pa je bio
pušten iz zatvora bez kazne. A Ložar je
bio osuđen na 2 mjeseca strogog za-
tvora i 3200 lira novčane kazne. — Za
dvije stare austrijske puške i za dvije
zardjale sablje...

OPTUŽENI SLOVENSKI MLADIĆI zbog zanemarivanja predvojnih tečajeva

Gorica, februara 1933. — Predvoj-
nički tečajevi (corsi premilitari) postali
su obavezni za sve mladiće od 18 go-
dine dalje, da bi u vojsku došli već
spremni. Već smo više puta pisali o ši-
kanama, koje moraju radi toga naš
mladići da podnose od strane fašistič-
kih vlasti i oficira, koji ih vježbaju. Ra-
di toga mnogi izbjegavaju te tečajeve.
Ali to je kažnjivo. Za to se dolazi pred
sud. Sad su tuženi sudu u Gorici zbog
izbjegavanja predvojničkih tečajeva An-
ton Podgornik iz Vrtočina, France Mi-
kuž iz Gozda pri Colu, Ivan Zgavc iz Sv.
Križa, Josip Vidic i Marijo Vidic iz Go-
zda, Josip Jez iz Sanabora i France
Prošt iz Orešja pri št. Vidu.

ZRTVE GLADI U ISTRI — ZRTVE FAŠIZMA

Klana, februara 1933. — Slobodna
carinska zona, na Kvarneru, daje mo-
gućnost najsiromašnijima izvan nje, da se
krumčarenjem prehrane.

Pod bremenom brašna krčile si dvi-
je žene put kroz ledenu hladnoću i
snijeg. Kretale su se prema Hrepelja-
ma. Putem je na Slavniku poginula
starija. Od gladi i studeni. Bilo joj pe-
desetšest godina. Mlada je ponese na
plećima do prvoga sela...

Po smrti starice doznale vlasti za
krumčarenje. Mlada žena odgovarat će
za prestupak. Zakon je zakon... I je-
dna i druga — žrtve fašizma! — (fr.)

V KOSTANJEVICI JE ARETIRANIH SEST FANTOV

Novo preganjanje radi slovenske pesmi.
Trst, februara 1933. — Pred krat-
kim smo poročali, kako Italijani prega-
njaju vsako našo besedo in pesem. V
tem pogledu so zelo dosledni in brezob-
zirni.

V Kostanjevici na Krasu se
je pred kratkim zbrala skupina vaških
fantov, da zapoje podoknico dekletu, ki
je tisti dan praznovalo svoj god. Med
fanti je bil tudi zaročenec slavjenke.
Toda pesem je morala biti na vsak na-
čin preprečena, ker bi sicer bil »moten
javni red in mir« in ker je pesem baje
v vsakem pogledu »državi lahko zelo
škodljiva«. Iz hiše pred katero so bili
zbrani fantje je nenadoma planil kara-
binjer, ki je dodeljen karabinjerski po-
staji v Opatjem selu in pozval fante
naj takoj utihnejo. Fantje pa so hoteli
začeto pesem dokončati. Tudi na pono-
ven poziv niso utihnili, pa je zato ka-
rabinjer začel streljati v zrak.
Fante ze to zelo razburilo, posebno
še ker so vedeli, da se sili karabi-
njer v hišo radi dekleta, katero
ga ne ljubi, pa so se zato karabinjerju
tudi dejansko uprli.

Naslednji dan je sledila aretacija
šestih fantov, ki se nahajajo se-
daj v goriških zaporih in premišljujejo
o žalostnem koncu vesele podoknice.

(rob.)

BREZ STREHE IN BREZ KRUIHA

Trst, februara 1933. — Kraška
burja, znana po svoji silovitosti, priza-
deva Kraševcem leto za letom veliko
škodo. Posebno je burja prava nesreča,
če se kje vname ogenj. Iskrice, ki uide
iz dimnika pa jo burja zanese na en ali
drugi senik, jo tam razpiha v požar, ki
ne néha dokler ne uniči kar se uničiti
da.

V Gabrovici na Krasu je pred
kakšnimi štirinajstimi dnevi izbruhnil
požar v hiši kmeta Franca Colje.
Gašenje se je moralo omejiti izključno
samo na obrambo sosednih, od ognja
ogroženih poslopij Colji je pogorelo
vse. Zavarovan je bil le za malenkost-
nen znesek. Ko se je naslednji dan
javil pri zastopniku zavarovalnice Assi-
curazioni Generali, so ga ital. oblasti
aretirale, čes, da je ožen sam podtak-
nil. Colja je bil odveden v zapore kot
kašen zločinec (zavarovan pa je le za
malenkosten znesek, ki niti od daleč ne
dosega vrednosti uničene stavbe). Sest
nedoraslih otrok in žena pa čaka, da
jim preskrbi streho in kruha... (rob.)

FAŠISTIKE TERORISTIKE METODE

Kako je »Istra« javila v zadnji šte-
vilki so bili iz goriških zaporov izpušče-
ni poljubinski fantje, ki so jih lani v
jeseni popolnoma po nedolžnem zaprli.
Ljubljansko »Jutro« piše: Ovdali so jih
fašistovski zaslepljenci, obdolžitve pa so
bile neresnične in neutemeljene. Ob-
dolžili so jih vseh mogočih
zločinov, poleg drugega, da
so postavili bombe v blizino
miličarske barake na Kuku,
da so porezali telefonsko ži-

co na Razoru in drugo. Zares
se je v jeseni nekaj fantov iz Poljubi-
na mudilo na Kuku, ki je prav blizu
meje. Fantje so žgali apno, na bližnjem
Razoru pa so tik pod prelazom Globok-
kem popravljali hleve in gradili nekaj
novih staj. Čez mejo niso stopili, ker so
jih fašisti, ki imajo svojo postajo na
Kuku, strogo nadzorovali. Z rastrgano
telefonsko žico, pa je bila stvar sledeča
Iz Zadlaza hodijo otroci stalno na pla-
nino Razor. Takrat so pobrali telefonsko
žico, ki so jo rabili za svoje zam-
ke. Miličarji so najprej prijeli nekaj
dečkov, starih 12 do 13 let, in jih od-
vedli v Tolmin. V Tolminu pa so otro-
ci tajili, da bi bili pobrali žico, ter so
na prigovarjanje policijskega komisar-
ja izpovedali, da so žico pretrgali fantje
na Kuku. Tako je prišlo do aretacije.
Fante so odpeljali v Tolmin in jih ob-
dolžili, ne le da so prekinili telefonsko
zvezo, marveč tudi da so nastavili pek-
lenske stroje na poteh, ki vodijo k fa-
šistični obmejni postaji. Pred neko buk-
vijo so namreč fašistični miličniki opa-
zili več kosov telefonske žice. Dejansko
so bile to zamke, ki so jih nastavili
otroci. Fašisti pa so domnevali, da je
v duplini drevesa, iz katerega je vodila
žica, peklenški stroj. Ko so fanta pri-
peljali pred buke, seveda ni mogel ni-
česar priznati, ker ni ničesar vedel. Te-
daj so hoteli izsiliti iz nje-
ga izpoved in so ga pretepli,
nazadnje pa za roke obesili
na drevo. Več ur so ga pustili
tako viseti, nakar so ga,
vsega izmučenega znova od-
vedli v Tolmin. Skupno z os-
talimi so ga nato odposlali
v goriške zapore. V Zaporih
so fante še nadalje pretepa-
li. Najbolj hudo sta trpela
Tone Baloh in Ivan Toroš, ki
sta bila najstarejša med
njimi! Nekoliko so prizanesli Pirnu in
Bezjaku, ki sta oba še mladoletna in so
ju zaradi tega smatrali za manj ne-
varna elementa. Preiskava se je zavle-
kla več mesecov. France Perdih, ki je
rahlega zdravlja, je popolnoma obolel.
Njihovi sorodniki pa ves ta čas niso ve-
deli, kje so in kako se jim godi. Dušev-
no in telesno malo da ne uničene so
jih te dni odposlali domov.

NOVA ZRTEV — GREGORETIĆ MILAN

Rođik pri Hrepeljah, 22 fe-
bruara 1933. V četrtek dne 16 t. m. je
umrl v Rodiku po dolgi bolezni, ki si jo
je nakopal v službi v Južni Italiji 22
letni Milan Gregoretić.

Ta kratka vest vsebuje veliko tra-
giko mladeniča, ki ga v resnici lahko
prištevamo k eni zmed mnogih onih ti-
hkih žrtev našega ljudstva v Primorju.
Imenovani je dovršil v Ljubljani štiri
razrede klasične gimnazije in bil vse-
skozí prav dober dijak. Vedno hušji pri-
stisk pa mu je onemogčil nadaljni študij.
Vrnil se je domov s temnim pogle-
dom na bodočnost. Med tem pa so mu
premestila očeta — učitelja v južno Ita-
lijo. Dolgo časa ni vedel kam bi se obr-
nil v zanj popolnoma novih prilikah.
Končno seje skoro po dveh letih odločil
in vložil prošnjo za sprejem v službo ka-
rabinerjev, tako bi bil po treh letih služ-
bovanja oproščen vojaške službe. Bil je
sprejet in poslati so ga v doljno Italijo.
Služboval je po raznih otokih, tudi po
konfinancijskih, v izredno nezdravih
krajih in si tu nakopal kostno jetiko.
Nesposobnega za vsako delo, so ga po-
slali domov, kjer je po več ko dvolet-
nem hiranju podlegel zavrtni bolezni.

Mladeniču, ki so ga skrajno slabe
razmere primorale, da je prošil za to
službo, ki mu je ugrabila zdravje, ki se je
vsekozi zavedal svoje narodne dolžno-
sti, naj bo lahka domača — kraška
zemljica! (Agis)

APŠENJA U MASAMA OKO UČKE

Možda — osveta progonjenih

Opatija, februara 1933. — Slobod-
na carinska zona okrvarila je i onako
krvavu našu zemlju. U narodu vlada
neopisiva nevolja. Veliki porezi piju krv
našem osiromašenom puku. Živjeti se
mora. U očaju bacaju se na krumčar-
enje. Ono je pak razvilo djelatnost fi-
nancijskih stražara. Cijevi njihovih pu-
šaka često se zadime. Životi nesretnih
krumčara posreću i — padaju. Nastri-
jeljeni, teže ranjeni ili — mrtvi.

Državni organi ne odgovaraju niko-
me. Kada su u pitanju ubijeni »i male-
detti Schiavis«, financijski stražari su
postupali »u ime zakona«. Tako glasi
raport.

Ovih su dana nadena na Učki troji-
ca financijskih stražara mrtvi: dvojica
obješena, jedan izboden. Istraga je u
toku. Apšjenja se, po običaju, vrše u
masi. — (fr.)

PRESUDE TALIJANSKIH VLASTI NA RIJECI.

Rijeka, februara 1933. Prošlih su da-
na izrečene sljedeće presude: Jugosla-
venski državljani Nalis Tihomir, star 22 go-
dine, osuđen je na 3 mjeseca zatvora, jer
se je nepovlasno vratio na Rijeku. Istovre-
meno kažnjen je i Pavao Puhar, star 44 go-
dine, na 50 dana zatvora zbog nepovlasnog
povratka na riječki teritorij

ITALIJA GOSPODARSKI RAPIDNO PROPADA

PROMET V ITALIJANSKIH LUKAH

Trst, februarja 1933.

Predsednik avtonomnega konzorcija genovske luke Negrotti je poročal na obćnem zboru imenovanega društva o pomorskem prometu Genove. Njegovo poročilo je dokaj zanimivo: 1 1930 je prispelo in odplulo skupaj za 21.039.221 ton ladij; 1 1931 — že — za 8.515.799 ton a 1 1932 samo 8.079.683 ton. Kljub velikemu padcu v letu 1931 se je v pretećenem zmanjšal promet za celih 436.116 ton.

Potniški promet je zabeležil 1 1930 171.439 oseb a leta 1931 140.279; v prvih petih mesecih 1 9131 59.338 in v istih petih mesecih 1 1931 59.338 in v istih dobi za 15.674 oseb.

Izbrancena blaga je bilo:

1 1930	1 1931
6.240.628	5.717.527

v prvih petih mesecih

1 1931	1 1932
2.408.865	2.139.270

Vkrancena blaga pa je bilo:

1 1930	1 1931
1.408.791	1.389.771

v prvih petih mesecih

1 1931	1 1932
592.262	533.067

Zaposlenega delavstva v luki je bilo:

31 12 31	31 V 32
6.643	6.228

Delavnih dni pa je bilo:

1 1930	1 1931
1.430.325	1.293.535

v prvih petih mesecih 1932

492.246

Nekaj števk iz statistik drugih luk:

Tržaški promet je znašal v kvintalih:

1 1929	1 1930	1 1931
54.300.000	43.299.003	42.601.031

V reški luki je v 1 1931 promet padel za 21 posto, med tem ko je bil že leta 1930 zelo skršen.

H koncu teh statističnih naredb naj zabeležimo še te-le »pomembne« besede nekoga visokega fašističnega »štolčkarja«:

»V lukah je fašizem utisnil svoj nezbrisni pečat s kompleksom zakonov in velikih del, ki že sami zadostujejo in izžarevajo živo svetlobo v tej dobi«. Brez komentarja! (Agis)

FASISTI NAS TOLAZIJO Z UPANJEM...

Trst, v februarja 1933. V zadnjem času se je raznesla vest, da bo ladjedelnica sv. Marka v Trstu prihodnje pomlad obratovala. Ladjedelnica je dobila baje večje naročilo iz česar sklepajo, da bo lahko zaposlila par stotin delavcev.

Crkveni milodari za fašističke svrhe

Buzet, februara 1933. — Pretprošle nedelje župni upravitelj u Račicama istupio je ostrim protestom protiv župljana zato, jer ne daju obilnih milodara župljani se naime ustežu od davanja crkvenih milodara, jer im je poznato, da te svote idu u korist nekih fašističkih organizacija, a ne za one svrhe za koje su navodno odredjene...

Talijanske policijske vlasti, koje pomazu neki ovdasnji naši mladići, prodani i plaćenici, dolaze sje češće u sukob s našom omladinom, naročito radi slavenske pjesme. Naški se ne smije

Italija se grozničavo sprema

Sušak, februara 1933. — Liburnija sluša danju i noću mukle detonacije mina. Građe se tvrđave. Radnici se dopremaju iz južne Italije. Svakih petnaest dana se mijenjaju Na taj način pojedina grupa radnika dospjeva izraditi samo dio plana tvrđave. Pri dolasku na teren radnici polažu zakletvu da će štititi. Za vrijeme bavljenja u tvrđavi posve su izolirani. Ne dolaze ni s kime u dodir. Nakon petnaest dana otpremaju se svojim kućama, a dolazi svježa grupa. Jedna od tvrđava izgrađuje se preko puta Trsata na granitnim stijenama podno kojih šumi Rječina.

Kompleks, gdje se gradi, ograđen je visokom ogradom od dasaka, tako da je sakriven i najmanji detalj. — (fr.)

KASARNE NA BIVSEM ČEPIČKOM JEZERU

Plomin, februara 1933. — Čepičsko jezero je presušeno, pošto je prokopan kanal do mora. Na presušenom terenu vrše se pripreme za gradnju kasarni.

SLAVENSKA IMENA MJESTA I FAŠISTIČKA ŠTAMPA

Trst, februara 1933. — Nedavno je pariški list »Echo de Paris« poslao svog dopisnika u Jugoslaviju i on je za svoj list napisao više članaka, u kojima simpatično piše o jugoslavenskim pravima na Jadranu. Ali pišući te članke francuski je novinar učinio pogrešku, da je neka imena mjesta u Jugoslaviji napisao talijanski (Spalato mjesto Split, Sebenico mjesto Šibenik i t. d.). Ali kad se »Echo de Paris« blo na tu upozorenje dobio je bilješku, u kojoj tu pogrešku ispravlja. Ovaj je ispravak izazvao ne-

pravijo, da bodo začeli graditi dve veliki ladji, od katerih bo imela vsaka od 15—20 tisoč ton. Ravno tako se širi govorica, da bodo zaposlili nekaj več delavcev tudi škedenjski plavži. V delavskih krogih, posebno pa med brezposelnimi je na podlagi teh vesti spet oživel upanje. Vsak se tolaži in pričakuje zaposlitve, da bo spet enkrat po tolikem času prišel do kruha in malega zaslužka.

Do lanskega leta je bilo zaposlenih v tržaških ladjedelnih 11.000 delavcev, predvideva se, da sedaj dela približno 6.000 delavcev.

Gornje vesti pa do danes še niso uradno potrjene. Zato je malokdo, ki veruje tem govoricam. Saj so tudi v pretećenem novembru, ki so po dovršitvi broda »Conte di Savola« odpustili v ladjedelnici Sv. Andreja okoli 3.000 delavcev, širili vest, da bodo v kratkem pričeli z gradnjo mnogo večjega parnika. Zato se marsikdo vpraša: kaj pa če nas fašizem samo tolaži s tem in draži naše sestradane žolodce! (Agis).

FASIZEM NAS GOSPODARSKI UNICUJE

DRAŽE NASIH DOMOV

Trst, februarja 1933. Iz Tomaja na Krasu poročaju, da je bilo 15 posestev naenkrate na dražbi. Ker ni bilo nobenega kupca, so obubožani kmetje ostali še nadalje v svojih domovih. Domač človek nima danes denarja in četudi bi ga imel ne bi svojega soseda na ta način vrgel čez prag. Italijanski kapitalisti, ki so jim sicer naši kraji zelo všeč, pa nimajo dovolj poguma, kajti Kras pa je le res še preblizu meje! — (Agis)

FASISTIČNE METODE ZA IZTERJEVANJE DAVKOV

Trst, februara 1933. Italijanska vlada izterjuje davke po svojih davčnih poverjenikih. Da bi si pa ti prihranili na času in delu so se dogovorili ponekod s posameznimi obćinami, da bi te vsakega 18 v mesecu oskrbele pobiranje obrokov. Takoj ob pričetku so se naši kmetje kaj radi posluževali te ugodnosti, saj jim je bila prihranjena pot v oddaljene trge in mesta. Pred nekaj meseci se je pa v obč. St. Peter na Krasu zglasilo določene dne le 6 (šest) davkoplačevalcev. Pripomniti moramo, da je občina St. Peter zelo velika. Če pomislimo, da more davkoplačevalec v Italiji za vsak zamujeni dan plačati od 100 Lir davka 6.— Lir globe, si pač lahko predstavljamo v kakšnem položaju se nahajajo naši ljudje! (Agis)

pjevati niti sada o pustu, pa niti najnedužnije ljubavne pjesme.

Zanimiv se slučaj desio u Merćenigli. Naši renegati ne mogu ipak da zataje svoju krv pa i oni po neki put, kad zaborave na svoju crnu košulju zapjevaju našu pjesmu. A ima među fašistima i takvih, čak mnogo takvih članova, koji su prisilno rekrutovani ali njihov je stari slavenski osjećaj ostao nepromijenjen. S jednom grupom takvih fašista susreo se buzetški fašistički sekretar i došao je s njima u sukob, jer se oni nisu htjeli pokoriti da ne pjevaju hrvatski...

Gradnji će se pristupiti u najskorije vrijeme. — (fr.)

NOVA CESTA

Trst, februara 1933. Ze pred kakim letom je bila odmerjena nova cesta, ki se odcepi od državne ceste Trst—Il. Bistrica pri mlinu »Ambrožič« v Reški dolini, gre čez Ostrožno brdo (obćina Košana — bivša Notranjska), dalje na Prelože (bivša Primorska) in Pregarje ter od tu na cesto, ki pelje iz Reke preko Obrova v Trst. Z delom ceste, ki je oddano privatni tvrdki, bodo pričeli v najkrajšem času zaradi česar so na odmerjenem terenu že posekali drevje. (Agis)

VREMŠČICA SE JIM NE ZDI PRIMERNA...

Trst, februara 1933. Kljub temu, da Italija utrjuje vsak hrib, ki je v neposredni bližini, ali le nekoliko oddaljen od meje ni na precej visokem hribu Vremšćica tozadevno še nič naredila. Gotovo se jim ne zdi niti primerno, niti potrebno! (Agis)

ugodan odjek u fašističkoj štampi i »Giornale d' Italia« piše o tome s gorčinom. Taj list kaže, da ovim ispravkom francuski list ne može ipak da izbrisi talijanski karakter Splita, Šibenika i t. d. — Ma da ne može biti uporedbe (jer je Dalmacija sasvim jugoslavenska) značajna je ova tvrdnja fašističkog lista. Može li se nasilnom promjenom prezimena i imena mjesta u Julijskoj Krajini, dakle, da promijeni nacionalni karakter te naše zemlje!

FAŠIZEM IN JUGOSLAVENSKI RADIO

LJUBLJANSKA RADIO POSTAJA JE MOTENA NAMENOMA

Ljubljana, februarja 1933. Kakor so še nekateri inozemski časopisi prinesli vest, je naša radio postaja namenoma motena. Metnje prihajajo od neke ital. radiotelegrafične postaje, ki leži v neposredni bližini Gorice. Ljubljanska radiopostaja je motena že nad leto dni in vsa poizvedovanje ter poizkusi odstraniti metnje so bili zaman. Značilno je, da so motena pri oddaji predavanja, govori, razne svečanosti in posebno pa novice. Fašizem se boji, da bi v teh vestih bilo tudi kaj takega, kar fašizmu ne prija, recimo novice, ki govore o fašističnem nasilju in strahovladi. V Italiji ni svobodnega tiska, ni svobodne besede in tudi svobodnega poslušanja radia ne! Fašiste bi neprijetno dirnilo, ako bi naše ljudstvo onkraj meje zvedelo o njihovem početju in strahotah.

Poleg oddaje novic motijo čisto nedolžna predavanja, ki sploh nimajo nikakega političnega značaja. Morda to izvira iz tega ker oni radiotelegrafist, ki je pri aparatu ne razume slovenščine ali pa, da hočejo vsem onim našim lju-

dem, ki imajo radioaparate prepričati, da ne bi slišali tople slovenske besede od naše strani, katere itak drugje ne slišijo. Ko pa naša radiopostaja proizva glazbo, takrat pa ni nikoli opaziti motenj iz česar se sklepa, da je našim onstran »dovoljeno« poslušati glazbo na splošno.

Ze to, da v pasu 50 km ob meji, ne sme imati brez posebnega dovoljenja noben naš človek svoj radioaparata, je za naše ljudi dovolj velik udarac. Saj danes je itak malo takih, ki si lako privoščijo nabavo radioaparata! Z motnjami s strani italijanskih oblasti, pa je še tistim, ki ga premorejo popolnoma onemogočeno uporabljati ga po lastni volji. Strahopetni črnosrajčniki se boje, da bi ljudstvo ne zvedelo kaj vse počenja fašizem in hočejo zabraniti dostop besede tudi po najnovejši poti.

Dobro bi bilo, da bi se merodajni faktorji malo zainteresirali glede teh stvari ter potrkali na vrata Društva narodov, kajti tako postopanje — vsaj upati je, da — ni dovoljeno! (Agis)

„SLOBODA“ ŠTAMPE U ITALIJI

Kakve direktive prima fašistička štampa. »Zeitschrift für deutsche Buchdrucker«, koja izlazi u Berlinu, donosi:

Poznato je, da fašistička vlada Italije tvrdi, da u Italiji nema novinske cenzure. Stvarno nema zakona, koji bi ograničavao slobodu, ali zato postoji državni presbiro, koji dnevno daje cjelokupnoj štampi tzv. »ordini di servizio« (službene upute). Mi smo u stanju da objavimo nekoliko tih službenih uputa, koje su interesantne. Tu se može čitati:

Uputa od 3 augusta 1932: »Popolo d'Italia« objavljuje sutra jedan opis vodje (Mussolinija) o talijanskoj enciklopediji. Listovi mogu taj članak preštampati ujutro ili u podne, ali ne prije. (Prekršaj uputa presbira kažnjava se zaplenom lista.)

Uputa od 13 augusta: Novine se pozivaju, da prekinu polemiku o zamjeni tudjica

u talijanskom jeziku talijanskim riječima. Nadalje se novine pozivaju da preštampanju iz »Gazzetta del popolo« članak o štraku u pamučnim tkaonicama u Lancashire-u.

Nekoliko dana kasnije: Ima se naročito istaknuti porast broja nezaposlenih radnika u Engleskoj. Pod prijetnjom kazne novine ne smiju objaviti nikakvu vijest o avijatičkoj nesreći u Rimu.

Konferenciju za razoružanje treba samo malo komentarisati. Treba što više citirati englesku štampu. Mora se istaknuti, da Italija priznaje Njemačkoj paritet u naoružanju. Bezuvjetno se imadu podvući vijesti agencije Stefani o putu Mussolinija. Strogo je zabranjeno donijeti što o nemirima u Apuliji i Basilicati, jer su to događaji sporednog značenja.

To se naziva nepostojanjem cenzure!

KULTURNA ITALIJA PROUZROKOVALA JE PORAST ANALFABETIZMA U JULIJSKOJ KRAJINI

Pula, februara 1933. — Mi smo se uvijek ponosili, da je naša Julijska Krajina napredna i kulturna pokrajina. Imali smo za to pravo. Naše su škole širile s velikim uspjehom pismenost po svim, pa i najzabitnijim našim selima. U pedesetak godina nestalo je gotovo nepismenosti u krajevima Julijske Krajine. Još par decenija i u Istri i Goričkoj uopće ne bi više bilo nepismenih. Medjutim došla je Italija. Ona Italija, koja je čak potencirala snagu i kapacitet škole. Ali nije to potenciranje išlo za pravom svrhom. Škola je u službi politike i samo politike i to joj je glavni cilj. Pravi zadatak se zanemaruje. I tako dolazi do toga da nepismenost u Julijskoj Krajini raste otkako je Italija zauzela naše krajeve. Ovih dana su izišle interesantne službene fašističke statistike o broju nepismenih u Italiji, pa iz tih statistika opažamo veoma značajne stvari, koje nas ne vesele, ali koje ne vesele sigurno ni Italiju. Dok je na primjer nepismenost u ostaloj Italiji kroz posljednjih nekoliko godina padala te danas iznosi 21 posto (ni to nije doduše malo za »kulturnu« Italiju...) u Julijskoj Krajini je nepismenost porasla na 13 posto, to znači, da je u po-

sljednjih deset godina više nego podvostručena... O toj pojavi pišu na svoj način, ali ipak dosta otvoreno, a što je glavno na bazi statističkih brojeva, i fašistički listovi Julijske Krajine i s tugom konstatuju činjenice. Interesantno je, da ima čak i u samom Trstu pet posto analfabeta! A toga prije nije bilo.

„Jajnine“

zlato naših hranil

»Popolo di Trieste« kaže: »Lijepa je to čast za Trst, da ima medju 100 ljudi, koji prolaze gradskim ulicama pet margaraca...« Taj list pokušava medjutim, da krivnju za porast nepismenosti u Julijskoj Krajini svali na — Slavene, pa kaže, da slavenski roditelji namjerno neće da šalju svoju djecu u talijanske škole.

ZAŠTO SE ISTARSKI TALIJANI LJUTE?

Pula, februara 1933. — List »Gazzettino«, koji izlazi u Veneciji, u svom broju od 12. o. mj. donio je u kronici bilješku, da su policijski agenti uhapsili u Veneciji nekog Justa Škerlića Jurjevog, starog 34 godine, rodom iz Izole. On je prosjao. List kaže: »Gluhonijem je i ne govori (!) nego njemački. A povrh toga još — Jugoslaven je.« — Ova bilješka u »Gazzettino« izazvala je ogorčenje kod istarskih fašista. Puljski list »IL Corriere Istriano« donosi čitav čla-

nak o tome i čudi se, kako to, da čak ni u tako blizju Veneciji, 15 godina po oslobodjenju, ne znaju, da je Istra u Italiji. To znači, da u staroj Italiji nemaju ni malo pojma o historiji i geografiji (ono što mi uvijek tvrdimo). Puljski list kaže: Trebalo bi već jednom da prestanu ovakve gluposti i svaki Talijan morao bi da zna, da je Sauro bio Istranin i da je Istra pripojena Majci domovini, i nije nikakva jugoslavenska zemlja... »Sarebbe ora di finirla!«

FAŠIZEM IN ASIMILACIJA NA GORIŠKEM

Gorica, februara 1933. Pretekli teden so imeli v goriški pokrajini fašistično vizitaciju. V Gorico je priel podtajnik fašistične stranke Marpicati. V spremstvu pokrajinskega tajnika Avenantija se je odpeljal na deželo, da izvrši revizijo delovanja posameznih krajevskih organizacija. Bil je v Črnem vrhu, v Idriji, pri Sv. Luciji in v Tolminu, kjer se je baš vršil občni zbor fašistične organizacije. V Tolminu je imel

govor v katerem je poudaril posebne naloge obmejnih fašistov za asimilacijo tujerodcev in obrambo domovine proti sovražnim sosedom.

Disciplinarna komisija goriške fašistične zveze je medtem odstavila fašističnega zapužnika Pavla Bevilacqua v Šempasu. Za njegovega naslednika je bil imenovan črniški tajnik Andrej Zuliani.

OBISK FAŠISTIČKE RAZSTAVE V RIMU

Trst, februara 1933. Razstava fašistične revolucije v Rimu, ki je bila otvorena ob priliki 10 obletnice fašistične strahovlade je posetilo do sedaj 510 tisoč ljudi. Na tej razstavi so bili dani na ogled vsi predmeti, ki so bili v zvezi s fašističnimi pohodi, požigi in ropi. Tako so bili razstavljeni tudi predmeti s kate-

rimi se fašisti bahajo kot s trofejami. ki so jih pridobili ob požigih naših vasi in narodnih domov.

Upamo vsaj, da se je marsikdo preprčil ob tej priliki o veličini »kulturosocev«, ki naj bodo stvoritelji bodočega mussolinijevega carstva. (Agis)

NAŠA KULTURNA KRONIKA

NOVO DELO SAŠE ŠANTLA

Premijera njegovoga operetnoga prvenca v ljubljanski operi.

Ljubljana, februarja 1933. Istranom, posebno Pazinčanom je avtor nove slovenske operete znan ne le kot slikar istrskih motivov in narodnih noš ter kot ilustrator istrskih pripovedk (Veli Jože), ampak tudi kot glasbenik, ki je v času svojega 14-letnega bivanja v Istri deloval kot profesor, dirigent in skladatelj. Avtor, ki je po rodu Goričan, se je v kratkem življenju v sorodni istrski milje, ter je kmalu začudil, da biva med istim narodom, čeprav nekoliko drugačnega narečja. Istra je bila sploh pred vojno v malem sliku sedanje Jugoslavije — kakor je zapisal že naš g. predsednik dr. Čok v uvodniku »Naše stališče« — ter je rešila na zelo enostaven način vprašanje jugoslovanske zavednosti in sicer tako, da je vsakdo lahko govoril in deloval v svojem jeziku, a se je rad posluševal tudi drugega, ker je pač oboje obvladal. Glavno je bilo slovenska zavednost in ta je družila Slovence in Hrvate v nasprotju z Italijani v javnem in zasebnem, v političnem in kulturnem življenju. Ali je čudno, da Istrani zato ne morejo razumeti odpora proti takemu pojmovanju bratske sloge v gotovih krogih naše Velike Istre: Jugoslavije?

Ne bomo se tedaj čudili, če je naš avtor smatral celo delo za povzdigo kulturnega življenja med Pazinskimi Hrvatimi kot delo za svoj narod. Če se pri tem omejimo na njegovo delo na polju glasbe, opazimo, da so vse njegove kompozicije, ki so nastale med letom 1907. do 1918. uglasbeno na hrvatske tekste. Naj omenimo kantato »Slava Dobri-li«, ki je bila komponirana v proslavo 100-letnice rojstva škofa Dobrile, in kantato »Veli Jože«, obe napisani za mešani zbor in orkester. V tem času je nastala tudi njegova staroslovenska maša, kitica istrskih napevov, venček slavonških napevov in balet »Jugoslovanska beseda«.

Preselitev v Ljubljano ni pomenila za avtorja nobene metamorfoze. Z isto ljubeznijo kakor za istrske Hrvate je odšel deloval tudi za »kranjske« Slovence, ki so mu kot Jugoslavi enako dragi. Tu je napisal med drugim dve suiti za orkester in več skladb za violino, celo in godalni kvartet.

Opereta »Blejski zvone«, katere premijera je bila dne 24. t. m. v naši operi pa ni nastala čisto po njegovi iniciativi. Na željo avtorice veseloge iste-ga naslova, je komponiral pred več leti nekoliko muzikalnih vložkov za to delo. Za to je zvedela skupina primorskih emigrantov, ki so upali s tem delom dobiti sredstvo za povzdigo navdušenja za našo lepo slovensko zemljo. Zato so nagovorili avtorja, naj bi v družbi z gledališkimi strokovnjaki prevredil to veseloigro v ljudsko spevoigro. Po kratkem posvetovanju je bil dogovor gotov, a posledica tega dogovora je bila, da je avtorica Mary Garden (psevdonim!) dovolila znanemu režiserju in gledališkemu pisatelju Bratku Kreftu, da je njen tekst prevredil v operetni libreto. Marij Kogoj, znani goriški komponist, je pa avtorju podal vse potrebne nasvete glede prevreditve njegove muzike za opereto. Tako je po 5-mesečnem intenzivnem delu nastala opereta »Blejski zvone«.

Njegova opereta je, čeprav so akterji v njej inozemski gosti blejskega zdravilišča, vseskozi čisto slovenska opereta. Slovenska še posebej po muziki, katere

melodije so deloma zajete iz slovenske folklore, deloma so pa ustvarjanje v duhu blagoljubne slovenske pesmi. Glavno slovensko obeležje te operete diha drugo dejanje, ki se vrši na bajno lepem blejskem otoku, na katerem nastopajo pred cerkvijo naši fantje in dekleta. To dejanje je v celoti prava himna lepoti Bieda in slovenskega dekleta. Čudotvorni blejski zvon, ki izpolnjuje vse želje, zveže končno tri pare ljubečih src.

Poleg sentimentalne romantičnosti, ki je potrebna vsaki opereti nudi »Blejski Zvon« s svojo srečno spojitvijo podeželjskega in velikomestnega obeležja, tudi dovolj sodobnega gradiva, tako da čujemo celo ropotanje aeroplana ter prisostvujemo veliki mednarodni sportni prireditvi z nastopom sportnikov in kibicev: plavalni tekmi na Blejskem jezeru! V zvezi s tem se oglase tudi novodobni akordi in balet ima priliko nastopati z modernimi plesi.

Vkljub razgibanosti in pestrosti dejanja, se vsebina razvija neprisliljeno in naravno. Poskrbljeno pa je tudi za smeh in nekaj kupletov, posebno duet samomorilcev, nesrečnih zaljublencev, so gotovo dosegli svoj namen.

Končno bodi omenjena balada o Blejskem Zvonu, stara slovenska pesem, ki živi še sedaj med narodom in ki tvori neko mistično ozadje operetnemu tekstu.

Premijero so sprejeli Ljubljanci s navdušenjem, posebno pa se veselimo ožji avtorjevi sorojaki novega uspeha našega odličnega rojaka in kateremu tudi najiskreneje čestitamo! Kritika je za umetnika v superlativih. — s. f.

PRIZNANJE SKLADATELJU SAŠI ŠANTLU.

Naš znani slikar in skladatelj prof. Saša Santel se je udeležil glasbenega natečaja, ki ga je razpisala zagreška radijska stanica. Izmed pripisanih skladb je poseben jury (Kreš. Baranović, rektor Fr. Lhotka in prof. V. Humel), izbral štiri kompozicije, med njimi Santlov »Concertino« za violino in klavir. Te štiri skladbe, med katere je bila podeljena nagrada, so se izvajale v zagreškem radiu dne 13. t. mj.

BILJEŠKE I USPOMENE FRANA BARBALIČA O SRPSKOM SELU U ISTRI PEROJU.

G. Fran Barbaljić, odlični pisac knjige o našem školstvu u Istri te vrlo dokumentovane i uspele knjige o vjerskoj slobodi Jugoslavena pod Italijom, koja je lanjske godine izašla u izdanju Društva Sv. Jeronima, napisao je sada raspravu o Peroju srpskom selu u Istri. Ta je interesantna rasprava s naslovom »Peroj Bilješke i uspomene«, počela da izlazi dne 27 februara u nastavcima u felitonu zagrebačkog dnevnika »Narodne Novine«. Kad rasprava bude doštampana mi ćemo se na nju opširnije osvrnuti, a sada upozoravamo na to važno djelo one čitatelje, koji mogu da prate »Narodne Novine«. To je prvi napis ove vrste o Peroju, a od najvećeg je značenja da Barbaljić iznosi o Peroju i tamošnjoj pravoslavnoj crkvi nekoje dokumente, koji dosada nisu bili poznati. Šteta, da se to nije štampalo u posebnoj brošuri.

SEDMANDESET GODIŠNJICA JOŽEFA KOSTANJEVCA

Pred nekoliko dana navršio je sedamdesetogodišnjicu slovenski književnik Jožef Kostanjevec, rodom iz Julijske Krajine (tamo ispod Nanosa) Slovenska štampa sjetila se tog jubileja toplim člancima, u kojima ističe značenje, koje Kostanjevec ima za slovensku literaturu. U svoje vrijeme vrlo plodan pisac, Kostanjevec je bio literarna ličnost. I danas još uvijek objavljuje svoje stvari. Kad bi se sabrale sve njegove nove, crtice i ostali napisi i kad bi se to izdalo u sabranim djelima, napunila bi se čitava polica. Neka ga Bog požive još dugo.

JOŽA ROŽA

Tanak kako kolac in orlen kako roža, je bija Joža Roža, kad bi iz Pazina, mireći put z desna na livo, z šiljarom na krivo, doma hodija i puno srce i dušu nosija.

Vesele bile su njegove večere, ma jutra bona, a nan je svejeno vajk bija drag, zaš svaken je stija biti i dobar i blag: za to je više put pomiša Platona i storice iz Dekamerona z geografskom širinom Londona. (Za smih su ga zvali: geograf od Patagoza.)

Ritko je li kako on više naučija A manje prigrlija tujega nauka.

Zmijnska zemlja je bila sva njegova mučka, vajk je gleda na grad kako nevirni Toma i zida kamik na kamik svoga seljačkog doma.

On je virova da je lip daleki šari svit samo ontar, kad je čovik napit i sit. A za siromaha, kakov je naš pazižan, da je najbolje da ostane težak, Istrijan Da pušti iz glave gospodske parade, i sve te bile grade, i sve te uske štrade.

I kako da je vidija prid sobom daleko, da nan u gradu još ne more biti meko, da će velike pokore vrime nan donesti, da će gradit jopet mrižu plesi uko našega vrata.

I da će naše oružje biti matika i lopata. Zemlju držati i brajdo kopati, pak se ne bojati. Grajanske ruke su male, grajane žulji pale, naša hrana njih bi slabo učinila, a naša nas je zemlja za se rodila.

MATE BALOTA.

Joža Roža, o kojem Mate Balota pjeva danas u pjesmi pod tim naslovom, popularni je profesor pazinske i kasnije videmske gimnazije, koji je umro u svojim Vidulinima u Istri pred dvije godine. Nema istarskog inteligenta, naročito iz srednjih generacija, da ne bi poznavao pokojnog profesora Rožu. Prigodom njegove smrti »Istra« je donijela opširniji nekrolog, a sad povodom Balotine pjesme ističemo, da je u tim stihovima ova originalna istarska figura pogodjena precizno ko nekim magičnim fotoaparatom.

ČAKAVSKI STIHOVI MATE BALOTE U REVIJU »SELJAČKI SVIJET«.

U Zagrebu je izišao već drugi broj interesantne revije za seljake »Seljački Svijet«, koju uređuje Božidar Magovac. Taj list na simpatičan način pokazuje zanimanje za Istru. I u prvom i drugom broju donosi po jednu pjesmu istarskog seljačkog karaktera. U drugom broju donosi Balotinu pjesmu »Moj otac«, koju naši čitatelji poznaju iz božićnog broja »Istre«. U rubrici »Književnost« urednik kaže: »Pjesma u Istri kao da je sasvim utihnula, te je pravo i ne čujemo. Ali zato već po drugi put donosi »Seljački Svijet« pjesme takovih Istrana, koji daleko od rodne grude čuvaju u sebi duh seljačkog života. Mi obzirom na »kritike« ili ocjene ne trebamo isticati njihovu umjetničku vrijednost, ali moramo spomenuti istine radi, da dubljih i iskrenijih seljačkih pjesama nisu sastavili prvaci pjesništva u našoj domovini. Po našem sudu ove istarske pjesme prikazuju od prilike onu širinu duševnog obzorja, koje ne mogu dostići gradski socijalni pjesnici. Možda je dah istarske zemlje njenim sinovima toliko drag, te oni i u pjesmama stalno osjećaju sa kamenim udesom svoga tihog doma. Balota je opjevao nedvojumno istinski život, a bit će veoma zanimivo čuti, koliko su napose po ovoj drugoj pjesmi naši domari razumjeli istarski govor hrvatskog jezika.

IZBORNI ODBOR DRUŠTVA »ISTRA«

Saopćenje br. 1

1. Na članskom sastanku od 19 o. mj. bio je izabran sljedeći Izborni Odbor: Semelić Božo, Velčić Nikola, Zović Ivan, Kliman Antun i Vidmar Josip.

Odbor se je na svojoj I. sjednici dne 23 o. mj. konstituirao ovako:

Pročelnik: Semelić Božo, Zamjenik: Zović Ivan, Tajnik: Vidmar Josip, Odbornici Velčić Nikola i Kliman Antun.

2. Izborni Odbor donio je na svojoj sjednici sljedeće zaključke:

a) Pozivlju se članovi da Izbornom Odboru podnesu kandidatske liste za izbor upravnog i nadzornog odbora.

b) Kandidatske liste predaju se u društvenoj kancelariji, Boškovičeva ul. 40 uz potvrdu primitka. Liste dobivaju broj po redu predaje.

c) Za svaku listu neka se imenuju po 2 pouzdanika.

d) Preporuča se iz tehničkih razloga, da kandidatske liste ne sastavljaju pojedinci, nego skupine, da se ne dogodi te bude predano bezbroj kandidatskih lista.

e) Rok za predaju kandidatskih lista pravila ne određuju, pa prema tome imaju članovi pravo podnijeti liste i u zadnji čas pred izborom na samoj glavnoj skupštini, ali Izborni Odbor preporuča članovima, da liste predaju što prije, da mu bude za vremena omogućeno poduzeti sve pripreve za provodjanje izbora.

f) Izborni Odbor stupit će u vezu sa pouzdanicima kandidatskih lista, da sazna hoće li se između pojedinih lista postići sporazum, odnosno da li će se koja lista povući.

g) Nepovučene liste podnijet će Izborni Odbor glavnoj skupštini na glasanje.

h) Od svake nepovučene liste će po jedan pouzdanik prigodom glasanja kontrolirati ispravnost vođenja izbora.

i) Izborni Odbor ima se u čitavom svom postupku držati strogo objektivno ne pretpostavljajući nijednu listu ostalim listama.

j) Član Izbornog Odbora, koji pristane da bude kandidat, ispada iz Izbornog Odbora, te predlaže sebi zamjenika sporazumno sa ostalim članovima Izbornog Odbora. Izborni Odbor.

PREDAVANJA SOKOLSKOG DRUŠTVA NA KRKU.

Obrađovalo nas je, da smo u programu za predavanja, koje će u najskorije vrijeme održati sokol u Krku naišli i na ove teme: »Sokolstvo u Istri«, »Vatikan i manjine«, »Naša granica prema Italiji« i »Anti-fašistički pokret«. Opažamo da interes za naš problem u Jugoslaviji, naročito na periferiji, polagano, ali stalno, raste.

PRAVO DARILU!

Zlato polno pero od Din 50.-- dalje, djaška peresa od Din 35.-- dalje. Popravlja peresa vseh znamk:

A. PRELOG

LJUBLJANA — MARIJIN TRG (vogal Wolfova)

ALOJZ GRADNIK

Istra i Gorička u njegovoj lirici

Imao sam već jednom prilike pisati u »Istri« o istarskom pjesniku Mati Baloti, njegovim pjesmama i značaju tih pjesama.

Rekao sam: ... Balota nije ispijivao mnogo pjesama, ali tim svojim, premda malim brojem pjesama, on je postao jedan od naših najboljih istarskih čakavskih pjesnika, najznačajnijih i najuvjerljivijih. Njegove su pjesme vjerne i realne, on ne pada u romantičnost, on ne pjeva banalne tužaljke s namještenim stihovima. Ne. On pozna svoj narod, svoju zemlju, on zna njegovu dušu, njegovo rezonovanje, njegove boljke i ekonomsko socijalne uslove za opstanak. On ne pjeva kroz prizmu starog romantičnog patriotizma i zova na odmazdu. Mate Balota je duboko socijalan, on je ogorčen na nepravdu ljudsku, ali ta njegova ogorčenost nikada ne prelazi granica...
To sam rekao između ostaloga o Mati Baloti, a danas bih htio govoriti o velikom slovenačkom lirskom pjesniku Alojzu Gradniku i o njegovim pjesmama o Istri, rodnom kraju, zemlji i životu.

Možda je i čudnovato, što sam ovaj članak počeo citatom iz mog prikaza Balotinih pjesama Još tada, kada sam pisao prikaz o Baloti, potjebile su me njegove pjesme u mnogočemu na istarsku liriku Gradnikovu. Gotovo svi ti Balotini elementi sadrže u toj Gradnikovoj lirici. Ali on je ipak samosvoj. Čini mi se da je Gradnikova istarska lirika mnogo bolnija. Ona je mjestimice i mračna. Nota pesimizma, gorke nostalgije unijeta je u te pjesme. Unijeta je iz duše pjesnikove, koja je tako divna i snažna po svojoj unutarnjoj sadržini

Pjesnik je u tuđini. Bez domovine i ognjišta roditeljskoga. Pjesnik je prognanik iz zemlje, koju strasno obožava. On ljubi svaki njen kamen, svaku stopu te nesretne zemlje, njene patnje i muke, njen znoj i veliku njenu golgotsku tragediju. I ta nota nostalgije, bolne nostalgije, same po sebi pesimističke provejava gotovo kroz mnoge stihove Gradnikove poezije. To je motiv divno obrađen, sa sumom u oku, i bolom u srcu. I nadom smirenja. To su riječi, koje teško izlaze iz ustiju i ostaju poput kamena ležati na srcu.

O kako daleč, daleč si Medana, li moja tih, draga rojstna vas! Ko mislim nate, skrivam svoj obraz in vem takrat, kako je solza slana.

To je uglavnom lajtmotiv Gradnikove istarske lirike. To je prizma kroz koju on gleda svoj rodni kraj, vinograde rasijane po brežuljcima u svijetlu sunčanom, more — sivi kras turlansku ravan i zlatan pojas Soče. Takav je pogled u njegova brda. Pogled pun ljubavi i bojazni.

Bo še živela naša tu beseda? Bo še med brati sladkomila vez Ne bo nikoli bratu brat krunik?

Pita duša pjesnikova, trepeće i pati — — — — — in gleda na tri strani; tam že otprt je jez: Koprivno, Rutarji in tam Ločnik.

Mного je osjećajna duša Gradnikova i zbog toga je njegova lirika velika i snažna. Elementi ljubavne strasti i misli na tajnu smrti i konačnog smirenja isprepliću se i kroz ovu liriku pjesnikovu. Elementi povratka k zemlji, zemlji koja zove i čijem se zovu ne može otići, ovdje izbijaju svom sna-

gom. Oni su silni, oni su zapravo trganje duše i plač njen obasjan nekim dalekim i svetim plamenom. Plamenom, koji izbija iz rodnog ognjišta i tinja kroz mračne dane.

Gradnik daje ovoj svojoj istarskoj lirici notu tako blizu madžarskom liriku Adiju. To je motiv zemlje, zemljine tragedije i njenog zova. Borbe sa samim sobom. Preklanjavanja zemlje rodjene i njenog obožavanja. Plač i smijeh. Trganje duše i smijeh kroz trajanje i patnju.

Kar si o zemlja, — — — — — povod in vsakem si prst domača in kri človeška zato se preliva in vsak le v svoji grudi rad počiva, ki mu je nihča z slatom ne preplača

To je neodoljiv zov zemlje: »Vrati se, vrati — kamen tuđine na srcu i duši. Tuđina je gorka i:

... Grenak njen kruh je, cveti so v nji trni, in solze biseri, palače ječe, ko daljni krov te tožno kliče: »Vrni, o vrni se!« in samo misli jata boječe trka na domača vrata.

I pred pjesnikovim očima stvaraju se slike. Druge stare slike.

Nebo je visoko i puno zvijezda. Pjesnik gleda kroz okno i vidi isprepletene pojaseve bijelih cesta. Svjetlucaju se luči malih kućica. Crni je krst raširio ruke. U tami su se sakrili grobovi. Slika je bolna i mračna. Grobovi otača... — »Daj mi ruku!« — rekne mati:

Ali izdaleke zemlje uzdiše sin i jeca: »... Mati sam, daleč sem, ne morem ti je datile

A zatim pjesnikove jeseni u Medani.

Družina se sabrala oko ognjišta. Dogorijevaju glavni i iz kamina se vraća dim. Opija, i družina bi zaspala. Posred kuće mladež guli kukuruz. Pjeva i šalje se, davajući iz ruke u ruku punu tikvu vina. Život oko ognjišta u rodnoj kući. Pricanja o životu i sitnicama.

Kako su čudne zvijezde rano ujutro, kada je dovršena služba božja, kad se zatvara crkva i kraj njenih vratiju stoji pojava crnoga kapelana. Kako su čudne zvijezde u ta rana jutra.

Ugasio je pjesnik luč, ali san ne ide na oči. U daljini pjeva zvon. Da li je iz Steverjana, Kozane ili Vipošča?...

Baka zbilje u sobi unuka i pjeva: nina, nina-nana!

Idilu prekida stalna pjesnikova misao. Idila radja bol. Ona se rasplinjuje i sve nestaje kao magla. Samo ostaju rastrgani trakovi. Uspomene.

O, spati in se nikadar ne zbuditi O, biti samo kakor v prsti skruti Kremen, ki ne pozna noči, ne dneva, pomlači, zimo, mraza in gorkote, srca kipenja in srca praznota in brezna, ki na koncu pota zeva.

Domaće ognjište, to mjesto koje tako tijesno veže majku i dijete, gdje uvijek ruka nadje toplu ruku i srce slatke riječi. Ognjište: mir, pokoj, smirenje. To je onaj zov ka rodjenoj zemlji. Onaj neodoljivi poklik zemlje — vrati se, vrati!

Ciklus Gradnikovih soneta »Vrnitev« najznačajniji i najjači u ovoj njegovoj istarskoj lirici, pun je te žudnje i vraćanja. I ljubav i smrt sve je tamo drugačije.

Smrt — smirenje, koje elementarnom snagom izbija iz cijele Gradnikove lirike, ovdje će se potpuno ostvariti — bit će realizovano i ispunjeno.

DJELOVANJE JUGOSLAVENSKE MATICE U SPLITU

Jugoslavenska Matica u Splitu je i u godini 1932, uza svu krizu, pomogla naše emigrante iz Julijske Krajine, prema svojim silama izdašno i spremno. Naravski splitski odbor nije mogao priteći u pomoć našoj nesretnoj braći onako kako je želio, jer su prilazi iz Amerike skoro posve zatajili, a i kod kuće osjetilo se veliki manjak u darovima, a osim toga i zavodi kod kojih Matica imade uloženu svoju gotovinu, smanjili su isplate u lanjskoj godini. Uza sve ove prilike, bolje neprilike današnjice, odbor Jug. Matice u Splitu, uz saradnju svih svojih ograna, izdao je izbjeglicama i ostalih pripomoći našoj braći nekih Din 55.000, a u Splitu još je podijelio oko 700 objeda iz Pučke kuhinje. Osim toga, kao i drugih godina, stajao je odbor Jug. Matice u Splitu, u vezi sa Berzom rada, Socijalnom politikom i Banskim upravom te je našim emigrantima išao takodjer na ruku uz pripomoć navedenih vlasti. U kancelariji splitskog odbora dobivali su naši ljudi uvjerenja, pisale su im se molbe za namještenja, prevodili dokumenti za traženje državljanstva, jednom riječi splitski se odbor brinuo i potpomagao sve one koji su ulazili, bijedni i nevoljni preko Splita u slobodnu domovinu. U slučaju bolesti intervenirala je Jug. Matica i kod ovdajne bolnice da se bolesnici prime u bolničku njegu. Još je splitski odbor vodio i živu akciju humanu i prosvjetnu na granici Zadra.

Jugoslavenska je Matica u Splitu priredila 17. januara 1932. komemoraciju i zadušnice prilikom 50-godišnjice smrti velikog biskupa i istarskog narodnog prosvjetitelja I. J. Dobriše. Komemoraciju je otvorio član Primorskog kazališta g. Aca Gavrilović i deklarirao rodoljubnu pjesmu R. Katalinić Jeretova »U spomen Dobriše«, a g. Dr. S. Brajša govorio je o životu i radu velikog biskupa i narodnog pobornika. Komemoracija održana je u foyeru opć. kazališta ispred brojne i odlične publike te je vanredno uspješna, i bila je jedna od prvih pomena u slavu i čast velikog biskupa u našoj državi.

U zajednici sa bratskim Sokolom održala je i lanjske godine Jug. Matica Svetosavsku proslavu u Zrinjsko-Frankopanski Dan. Na Svetosavskoj proslavi govorio je g. prof. S. Roca o duhu sv. Save i o carskim zadužbinama sve uz lijepe projekcije, a na aka-

demiji Zrinjsko-Frankopanskoj prof. P. Segota posvetio je rodoljubno predavanje svijetloj uspomeni naših velikana i mučenika. Na Zrinjsko-Frankopanski dan bile su i zadušnice koje je otušilo Don Franje Ivanišević.

U lanjskoj godini nije održan Čirilo-Metodski dan, jer su članovi uprave bili u Beogradu na izvanrednoj skupštini udruženja. Rapalski dan je bio pomenut tihih i žalobnim pomenom kao što i dolikuje tako tužnom danu. — Jugoslavenska Matica sjetila se je i istarskog mučenika Vladimira Gortana i mladih i nesretnih Bazovičkih žrtava.

Na sve ove pomene i žalobne dane splitski je odbor pomsjetio i svoje ogranke, koji su prema svojim silama i mogućnostima upriličili ili pomene, ili žalobne sjednice.

Jugoslavenska je Matica u Splitu imala u 1932. god. 20 podružnica i oko 100 povjereništava u svome djelatnom okrugu. U tudinji (Americi i Australiji) 2 podružnice i 22 povjereništava. Splitski odbor Jugoslavenske Matice pripomogao je da se uzdrži naš zavod, osnovna škola u Antofagasti, koji uživa vrlo lijepe ime kao Colegio Yugo-slavo i koji uzorno vodi vrijedni nastavnik g. Marko Biškupović. — Naša braća toliko u Americi koliko u Australiji javljala su nam se češće, pa moramo ovdje istaknuti, da su i svi naši ogranci preko oceana u koliko su mogli poradili živo i predano i u g. 1932. za našu tužnu braću i za našu ustanovu.

Još je splitski odbor Jug. Matice u 1932. g. uzimao 500 (a kasnije 300 komada) mjesečnika »Pučke Prosvjete«, gdje su štampane vijesti o radu Matice i šiljao je mjesečno tu reviju u naše krajeve i Ameriku da se besplatno podijeli prijateljima Jug. Matice. — Isto je splitski odbor nabavljao mjesečno 30 ekzemplara omladinskog lista »Malog Istranina« i 20 ekzemplara sedmičnog lista »Istre« i dijelio ih besplatno u svrhe propagande. Uz ove revije i dnevnik podijelio je takodjer u istoj godini lijepe broj rodoljubnih i poučnih knjiga.

Matica Jugoslavenska u Splitu, kao i sve njezine podružnice i svi njezini ogranci, uzastojala je prema svojim silama da i u g. 1932. poradi što bolje i što uspješnije za velike svoje ciljeve na humanom i prosvjetnom polju u korist svoje zarobljene braće, a na čast naše Jugoslavije.

SKUPŠTINA JUGOSLAVENSKE MATICE U SLAVONSKOJ POŽEGI

U nedjelju dne 19. februara održala je podružnica Jugoslavenske matice u Slav. Požegi svoju glavnu godišnju skupštinu. Svi su izvještaji društvenih funkcionara s odobravanjem primljeni na znanje. Podružnica ima i člana dobrotvora, 26 članova utemeljitelja i 208 redovitih članova, svega 235 članova. Taj je broj za malu Požegu dosta lijep. Podružnica je zainteresovala za visoke ciljeve Matičine i susjedna sela, pa ima nade da će se u većim mjestima u okolici uskoro kreirati povjereništva Jugoslav.

matice. Za ovu godinu izabran je uz neznačajne izmjene stari odbor sa predsjednikom prof. Burićem na čelu.

Veselim se ovim lijepim uspjesima tihih i vrijednih nacionalnih radnika u Slav. Požegi i ukazujemo na ovaj primjer. Naravno upozoravamo na pokušaj propagande na selu. S interesom očekujemo prve glasove o ovoj akciji. Iskustva bi mogla biti korisna za akciju šireg opsega. (Red.)

OVOM BROJU NAŠEGA LISTA

priložili smo čekovne uplatnice, pa molimo naše pretplatnike, one, koji nam duguju pretplatu za lanjsku godinu, kao i one, koji još nisu poslali pretplatu za 1933. da se posluže tim čekovnim uplatnicama i da izvrše svoju svetu dužnost, prema jedinom listu, koji se bavi isključivo problemom našega naroda pod Italijom i koji jedini vodi odlučnu borbu za prava jednog potlačenog, orobljenog, okrvavljenog naroda. Onaj emigrant, koji neplaćanjem pretplate upropaštava ovaj naš list, ne čini jedan običan

propust, nego čini grijeh i zločin prema svom narodu, prema svojoj braći, koja u ropstvu smalaksavaju. Zapamtite, da je Jugoslavijom u Juljskoj Krajini jedina utjeha u krvavoj borbi, i jedini izvor snage, uvjerenje, da se mi u Jugoslaviji brinemo za njih, da ih nismo zaboravili, da se borimo za njih. Naša braća u Juljskoj Krajini prate rad našega lista i naše pisanje krijeplih i obrabruje. Emigranti, samo se toga sjetite, pa ćete biti savjesniji u podpiranju »Istre« i u vršenju svoje dužnosti.

Smrt i smirenje na rodjenoj grudi:
Rad bom počival tam, kraj naše hiše,
na tisti njiivi, ki le smrt je orje:
zavil ves zemlje naše tople skorje,
bom dihal s srcem, ki znjim ona diše.

Srce pa kilito bo, kot kljaje seme:
vse se netzgovorjene besede
rast gnale bodo iz njegove srede.

Vratiti se domu, kuda se sve vraća. Iz daleke gore rijeka u široko more, u zemlju zrno, oboreni hrast, u prah tvrđava, grad i palata. I ne biti više list, igračka vjetrova, izgubljena jeka i kamen, što ga valja val vode.

K zemlji, k zemlji, vratiti se k njoj i sljubiti se s njom. Osjećati je u sebi, biti njen dio, pretvarati se svakim svojim dahom u njenu česticu i smirivati. Zaboraviti sve i doći do konačnog smirenja.

Zemlje ljubeče srčna bom sredina,
morja bezbrežnih kaplja neloljiva,
vsemira jasni, enozvočni spjev.
Neznana mi bo zgube bolečina:
zgubiti more le, kdor pridobiva
in zbira in gradi, kdor ni še cel.

To je Gradnikova žudnja za istarskom zemljom, isprepletenu meditativnim elementima njegove pjesničke duše. Duboka ljubav prema zemlji i osjećajnost, što ga veže uz svaki kamen i svaku vjernu grud. On je meditativan, proćudan, on je patnik u toj svojoj poeziji i ml osjećamo trganje njegove duše. Rodna zemlja se duboko upila u njegovu dušu, ona je njegova sudbina i malo je ko osjetio tragediju svoje zemlje onako kao što je osjetio Gradnik. Dok je Mate Balota više socijalan, Alojz Gradnik, veliki lirski umjetnik, pritažio je donekle taj element socijalne borbenosti. Ali ipak on je

tu i njega niko ne može poreći. On izbija iz krepeine njegovih stihova. Izbija iz onih slika i pejsoža. Gradnik je naš slovenski čovjek, sa svim psihičkim tog našeg čovjeka. I jedna velika molitva je u tim njegovim pjesmama. Za sve naše, jade i patnje.

O blagoslovi Bog nam naša Brda.
opočna tla, naš up, naš trud in znoj
krvi nemire in grobiše pokoj —
o blagoslovi Bog nam naša brda.

Neka budu blagoslovljeni krovovi kuća naših i pojate i polja pred kućama, trešnje, kajsiijin cvijet i puni sudovi i vedra u zoreću jesen.

In blagoslovi nam, o blagoslovi,
očersti z vedno slajštimi sokovi,
drevo besede naše osamelo.

Tu je ona golemu ljubav Gradnikova, koju on rasipava i daje. To je ljubav čovjeka-prognanika. Sveta i čista ljubav. Altruizam, koji izbija kroz elegičnost njegovih stihova.

Iza planina su siromašna i kamenita istarska sela, kao jata crnih ptica rasula su se bregovima. Tamo su vinogradi, polja, livade, puna sunca i mirisa karamfilja. Klipovi kukuruza i vlatovi pšenice. Ceste i putovi i naš čovjek. Onaj mali sitni seljak sa svojim brigama, jadovima i tragedijom. Naša zemlja, oteta, draga i nezaboravljena naša zemlja. Samo naša i ničija druga. Jer je na njoj naša krv, naš znoj i zasijanje naše muke i patnje. Naša riječ je tamo. Zavrjet naš. Krv i mlijeko naših matera.

Vsem nesvobodnim našim tolažilo,
ti bodi jim kot sveto obhajilo
in naj proklet bo vsak, kdor te izpljunel!

Da velika je tragedija te naše istarske zemlje. I gledana iz tudine, ta je tragedija još i bolnija.

JUGOSLAVENSKO UČITELJSTVO I JULIJSKA KRAJINA

O JULJSKOJ KRAJINI, O NAŠOJ EMIGRACIJI I LISTU »ISTRA«

»Narodna Prosveta« organ jugoslavenskog učiteljskog udruženja, list koji čitaju hiljade i hiljade učitelja u Jugoslaviji, donosi u svom broju od 26. II, ovaj članak:

Pored poznate sklonosti za uveličavanje, spletkanje i poziranje, bitna su obilježja u karakteru Talijana: kukavičluk u svakoj i najmanjoj opasnosti, koja ih je kadra dovesti do potpunog negiranja vlastite ličnosti, a prepotencija i okrutnost kada osjete svoju superiornost. Muke našega naroda u Juljskoj Krajini potvrđuju ovo u punoj mjeri. Vjerovatno nema u istoriji primjera, koji bi se u tiraniji jednoga naroda nad manjinom druge narodnosti mogao uporediti sa gospodstvom Talijana u anektiranim krajevima. Od okupacije pa do danas naš je elemenat u Italiji podvrgnut nezapamćenih zlostavljanjima svake ruke.

Ne treba dokazivati, kako ta činjenica stoji; u grdnj opreci sa toliko razvikanom »vjekovnom« i »visokom« kulturom talijanskom, — u koju, naravski, i ne vjeruje niko izuzevši one, koji tu starodrevnu »civilizaciju« stavljaju na velik bubanj pred uhom Evrope...

Narod, koji ne umije da poštuje elementarna prava i osjećaje drugog naroda, nije sposoban da općem progresu čovječanstva doprinese pozitivne vrednosti kulture i civilizacije. Zato ne, jer takav narod ne smatra idealom slobodna čovjeka, koji jedini može biti garancija za izgradnju istinske intelektualne i etičke kulture, na kojoj bazira sav ostali progres. I samo nevaspitana nacija podržava još sistem robovanja iz staroga vijeka.

Kada je po nesretnom udesu istorije Juljska Krajina prisajedinjena Italiji, dao je Viktor Emanuel ovu kraljevsku riječ: »Krajevi, koji su prisajedinjeni Italiji, postaviše nas pred nove probleme. Naša slobodna tradicija pokazade nam pravi put kako da ih riješimo, i mi ćemo, što bude više moguće, respektovati autonomne ustanove i lokalne običaje«. Poslovica »carska se ne poriče« vrijedi, u našem narodu kao zakon, a koliko vrijedi kraljevska riječ u Talijana, pokazade nam nekoliko primjera, koje ćemo navesti.

Krajem svjetskog rata bilo je na samom poluostrvu Istri 530 naših osnovnih škola sa preko 90.000 učenika i blizu 850 učitelja; osim toga imali smo nekoliko srednjih i stručnih škola. Danas nema tamo ni jedne naše škole, ni jednoga odeljenja, i naš se jezik uopće ne predaje. Eto, koliko u Italiji vrijedi riječ o respektovanju tradicija. A što se tiče »vjekovne kulture«, o tome neka govore ove brojke: U Italiji (predratnoj) ima do 30 od sto analfabeta, dok je još pred rat brojila Istra samih 14 od sto analfabeta. Pa ipak su Slaveni u Italiji tretirani kao »varvarii«. I onda, kad bi to bilo jedino nasilje, što ga je izvela »kulturna« Italija nad našim zarobljenim narodom, bilo bi dovoljno, da pred licem civilizovanog svijeta izgubi svaki ugled.

Medutim šta vidimo? Urođena megalomanija ne smeta Dućeu, da visokim glasom i pretećim gestom digne uzburu poradj jednoga polupanog kamenog lava na našem teritoriju, zaostalog znaka i mrtve uspomena perfidnog venecijanskog dominija.

U zaprepašujućoj kratkom roku i varvarskim metodama uništene su sve kulturne tekovine našega naroda u Juljskoj Krajini. Ugušena je naša štampa, ukinuta sva, pa i najneudržnija udruženja, pozatvarana i rasterana sva naša inteligencija, oduzeto pravo narodu da se u crkvi služ; svojim jezikom, a djeca naša primorana su da oblače fašističke košulje. Povrh toga otvoreno je i preko 250 zabavišta, u kojima se naši

najmladj uče mrziti sve što je slavensko. Raspisuju se i nagrade za brzo učenje talijanskog jezika, a odraslima je stavljeno u dužnost polazanje raznih tečajeva, kojima je svrha »političko vaspitanje«. Poduzimaju se dakle sve moguće mjere za ubravanje asimilacije. Što ne ide milom, ide silom. U posljednjih 5 godina osuđeno je na robiju mnoštvo našega svijeta, u trajanju od okruglo 1200 godina, a da ne spominjemo bezbroj drugih zlostavljanja i neopisivih muka, kojima je izvrgnut naš mrloljubivi elemenat. Naša stara narodna imena pretvaraju se jednostavno dekretom u talijanska. Bez ikakova pristanka i pret hodnog obavještenja primaju pojedinci odluku, kako imaju njihova prezimena u buduće glisati. Tako od Baretića preko noći postaje Baretti, od Benčića postaje Bensi, od Primožića Primosi i t. d. Prekrštena su tako i imena mjesta.

Ne mogući snositi ovakovu tiraniju, mnogo je našega svijeta, kojemu su to prilike dopuštale, emigriralo u Jugoslaviju, te se razilazilo po cijeloj državi. U mjestima, gdje se našlo više emigranata, osnovane su emigrantske organizacije, koje sačinjavaju Savez jugoslavenskih emigrantskih udruženja. Savez ima i svoj glasnik, jedini naš emigrantski list »Istra«, koji izlazi u Zagrebu jedamput nedjeljno ispunjavajući odlično svoju zadaću. Urednikom mu je istarski publicista g. J. Mihovilović. List se bavi problemom emigracije i prati život našega naroda u Italiji, te je vrlo dobro informisan o svemu što se događa preko granice. U novije vrijeme nastoji »Istra« da u emigrantske redove unese više jedinstva, a u aktivnost emigracije više sadržaja. Radi se na stvaranju jednoga šireg programa i jasne ideologije. U tu svrhu pokrenuo je Savez naročitu anketu izbjeglica, gdje se tangiraju najvažnija pitanja, kao: političke smjernice emigracije, rješavanje socijalnih problema emigracije, kolonizacija, zadaća organizacije, kulturna pitanja, propaganda.

U jednom od poljednjih brojeva »Istre« prikazan je rad novo osnovane talijanske organizacije za dalmatinsku iredentističku propagandu u Zadru (»Centro di propaganda dalmatica«), pa se tom prilikom opravdano pita: Oni rade ovako! — A mi? ...

Neosporna je činjenica, da naša javnost ne pokazuje dovoljno interesa za ova pitanja. Biće valjda zato, što nije dovoljno upućena. Da, mi se moramo »ugledati« na Talijane. Što oni čine za tuđu Dalmaciju, to moramo činiti mi za našu Juljsku Krajinu. Naše učiteljstvo pozvano je u prvome redu da održi u narodu budnu svijest i živu ljubav za one naše krajeve, koji u punom smislu riječi robuju. Učiteljstvo može tu i najviše da uradi. U jednome od budućih brojeva »Narodne prosvete« pokazati ćemo što bi se u tom pravcu moglo učiniti.

IZVANREDNI GLAVNI SASTANAK OMLADINSKE SEKCIJE DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU.

Na posljednjoj sjednici Poslovnog Odbora Omladinske Sekcije izjavila su tri odbornika, da u najkraće vrijeme odlaze iz Zagreba. Zbog toga su prisiljeni zahvaliti se na svojim odborničkim mjestima, dok se je jedan zahvalio radi privatnih razloga.

Veliku prazninu koja je tim nastala u Poslovnom Odboru nemoguće je ispuniti običnim kooptiranjem novih članova, pa je prema tome većinom glasova stvoren zaključak za sastanak, na kojem će se izabrati novi Poslovni Odbor.

MISLI

Na besmrtnost imaju prava samo junaci, istinski junaci po srcu, duhu i moralu. Energičnog karaktera, samo su oni kormilari zajedničke sudbine čovječanstva, dok svi ostali i sve ostalo samo su snage i sredstva na njihovom raspolaganju.

Ko ne voli svoga naroda, taj je parasit i za ostale delove čovječanstva. Jer onaj, čija ugaslo srce ne može da toplinom sopstvene ljubavi očari ni svoje najbliže okoline, — kako da korisno posluži ostalim, stranim i udaljenim, jedinicama ljudske zajednice, osim živim primerom kukavičluka, sebičnosti, nevaljalstva i ništavila? Trut izbačen iz svoje košnice, talene i prazne, kako da postane neimar u tuđoj, veštoj, punjoj?

Vrednost svakoga čoveka meri se oduvek toplinom njegove ljubavi prema svome narodu. Najkorisniji članovi opšte ljudske zajednice svijetu vekova bili su i prvi, najzaslužniji i najslavniji sinovi svoje Otadžbine.

Otkad ima čovječanstva, otkad ima i patriotizma. Ali isto tako, otkad se zna za patriote, otkad se zna i za izdajnike. Samo, u istoriji ima i bezbroj jednodušnih priznanja, da su crna jata izdajnika svijetu naroda i svijetu vremena pojavljivala se isključivo zato, da bi mahanjem svojih avetskih krila raspirila tinjavu vatru patriotizma i razbuktala je u sveti plamen, koji bi ih sagoreo, čim bi ga se dotakla.

DR. IVO MOGOROVIĆ.

Koliko ima silne ljubavi prema ovoj zemlji istarskoj u Gradnikovoj elegiji Istri. Koliko gorke ljubavi i irganja duše.

O Istra! Njim, ki te njih roka s prevare samo pomoćjo je do golega slekla in vso te oskrunila, se sim ji dekla, še se jim udajaš, rodiš jančarje.

To je lirika Alojza Gradnika. Iz najdubljih i najintimnijih kutova duše. To je iskrena ispovijest njegovog bića i pjesma o rodnome kraju, njegovim ljudima i tragedijama. Pjesma o povratku ka zemlji, među svoje. Konačnom smirenju prognanika.

V. K-nin.

DINO MONTANARI: »PODZEMNA ITALIJA«.

U Zagrebu u izdanju Džepne biblioteke (Gundulićeva ulica 24) izašla je brošura od 46 stranica s naslovom »Podzemna Italija«, koju je napisao talijanski antifašista Dino Montanari. U toj se brošuri iznosi sadašnje stanje u Italiji i opisuje sav teror koji nad talijanskim narodom vrši fašizam Benita Mussolinija. Ma da je brošura po opsegu malena, njezine su stranice sugestivne, pisane živim stilom i pune interesantnih opažanja. Pisac je tajno prošao Italijom i opisuje život u Italiji sa svih strana. Bez sumnje interesantan dokument o nečovječnosti fašističkog sistema. (Brošura stoji samo 4 dinara.)

NAŠI OMLADINSKI PISCI.

U slovenskom dječjem listu »Naš rod«, koji uredjuje naš poznati omladinski pisac Josip Ribičič, urednik bivšeg trčanskog »Novog doba«, napisao je (5 broj) Bogomir Magajna prozu »Racka razbojnik«, France Bevč priču »Čudne živali in čudežna palica«, a Albert Širok interview s Šeliškarem.

MUSSOLINIJEVA SIBIRIJA U SREDOZEMNOM MORU

Napušta se kaznena kolonija Lipari — Kako fašizam pobija svoje protivnike U prognanstvo bez sudske presude — Uspjeli bijeg

Jedna službena vijest iz Italije glasi: Na 10 januara se posvema napušta kaznena kolonija na otočju Lipari. Onih 380 prognanika, koji se još nalaze na Liparima, bit će preveženo na druge otoke.

Pred nekoliko je godina pokušao dopisnik nekih pariških novina da pohodi otočje Lipari i da se na licu mjesta osvjedoči, kako žive ondje prognanici, koji su pali žrtvom fašizma. Citavih deset dana prije, no što je stigao na Lipare u »posvemašnjoj tišini« taj novinar, pojavio se na otoku neki policijski prefekt iz Rima, koji je ondje poduzeo stanovite pripreme. A kada je u određeno vrijeme stigao na taj otok i onaj izvjestitelj velikih pariških novina, dakako u pratnji dvojice visokih talijanskih činovnika, pokazali su mu sve, što je želio da vidi. Svi su bili vrlo susretljivi, doveli su Francuza čak i u jednu kuću, u kojoj su stanoviti prognanici i novinar se pun saučesća propitkivalo o njihovim prilikama. »Lipari su pravi raj!«, tvrdili su »nesretni« prognanici. Taj novinar nije dakako mogao znati, da je njemu u počast dvanaest talijanskih karabinijera obuklo civilna odijela i glumilo prognanike.

Ovim riječima o obmani francuskoga novinara započinje prikaz o svome posjetu na Lipari jedna novinarka, koja želi ostati anonimna. Dalje nastavlja:

»Kada smo u Milazu njemački novinar dr. Caro i ja — pri tome sam posjetu važila kao njegova supruga — kupili vozne karte, da krenemo na malenom parobrodu na otočje Lipare, nije niko znao, da je taj par turista sa putnim vodičem u rukama i velikim dalekozorom oko vrata zapravo bio jedan novinar i novinarka. Promatrali su nas dakako s nepovjerenjem »Pokažite Vaše putnice!« zahtijevao je već i sam prodavač karata u broderskoj agenciji. Putnica je glasila na dra Kurta Caro, profesora geologije, što je on dakako bio prije nego se posvema posvetio novinarskom radu i — suprug. Na brodu su nas dakako odmah primili Karabinijeri, koji su još jednom pregledali putnicu, zapisali personalije i svrhu posjeta i, tom nam prilikom naglasili, da nikako ne smijemo okasnuti na brod, koji se još istoga dana vraća na Siciliju. Usto su nas Karabinijeri pitali, da li je to naše prvo putovanje na otoke Lipare; to su nam pitanje ustalom stavljali opetovano mnogi drugi kontrolori. Tek tada smo mogli razgledati brod i promatrati putnike, koji s nama putuju. Karabinijeri, fašisti u crnim kosujama, par ribara i osim toga nekolicina gospode, koji već na prvi pogled odaju svojom namjerenom ravnodušnošću, svojim upadljivim »neprisilnim« kretanjama i ostalim nesprenostima, koje su manje više svojstvene svima kriminalistima svijeta, tajne redarstvene agente. Teškom mukom smo izbjegavali razgovore s tom nametljivom gospodom, koju smo pri povratku dakako opet zatekli na brodu.

Voznja je trajala preko dva sata. U pozadini se izdizala među ostalim brdima Sicilije ogromna Etna, a lijevo se pojavio čunj Stromboli, koje je vrh uvijek u vječni dim. Maleni je brodic upravo svoju krmu na otočje Vulcano, na kojemu se nalazi mnoštvo kratera, koji sada važe kao ugaseni. Pa ipak je pogled na njih još i sada strašan. Pred našim se očima pojavio čitav niz vulkanskih brežuljaka, koji su još pred malo godina rigali vatru i lavu. Polagano se brod kreće pored neke kose visoravni, iz koje se izdižu u tajinstvenom rasvjetljenju fumarolski dimovi. Samo dva kilometra udaljenosti dijele taj otok Vulcano od pećinskoga otoka Lipara, glavnoga u cijeloj grupi, koji je velik svega 37 kvadratnih kilometara i koji ne posjeduje nikakove luke. Naš je brodic ležao pred njim putnici su morali čamcima polaziti na kopno. Mussolinijeva Sibirija u Sredozemnom moru je taj otok Lipari. To je međutim Sibirija bez zime i hladnoće. Ljeti prouzrokuje ondje južno sunce na pustim pećinama pakleni žegu. Maleni zaljev, na kojem leži mjesto Lipari, od 6000 stanovnika, je posve otvoren spram mora, pa stoga i može gotovo nesmetano harati u tom mjestu stalni »širok«, koji ljudima oduzima dah. No ako se sibirsko prognanstvo moglo teško podnijeti, budući da su se carevi neprijatelji u onoj nepreglednoj azijskoj pustoši osjećali posvema otsjećenima od ostaloga svijeta, ipak je u tome pravcu dozvoljena usporedba sa tom kaznenom kolonijom Lipari. Iz samog se mjesta Lipari ne vidi ni Sicilija, ni Stromboli, a ni susjedni otoci — već jedino ona nepregledna morska pučina. Mjesto je opkoljeno samim kršem, bez ijednoga stabla ili grmečka.

Lipari je vruća Sibirija, koja je za zatočenike jednako udaljena od ostaloga svijeta, iako se sama Italija može dosegnuti samo za malo sati vožnje...

U gradiću Lipari je živjelo dosada 400 do 500 prognanika. Vidjela sam ih pojedinačno i u manjim skupinama po ulicama toga gradića, kako vazda polagano, gotovo šaptom govore, što je inače vrlo upadljivo u zemlji, gdje stanovnici inače govore glasno i bučno uz istovremeno gestikuliranje i ruku i nogu. Posvuda u tome žalosnom, dosadnom mjestu čitaju prognanici fašističke novine; drugih jednostavno ne dobivaju... Kod njih se osjećala žedja za novim vijestima, koja nikad nije utalžavana. U nekoj smo restauraciji razgovarali sa konobarom i sa kuharom. Oba su prognanici, jednako kao i brijač, kao mesar i postolar, kao i vlasnik, odnosno zakupnik gostionice, a napokon kao i sami gosti... Razgovor je započeo vrlo oprezno, samo sa zatumljivanom pritužbom na zlu sudbinu: niko naime nije siguran, kome govori i da li njegove izjave neće samo pogoršati sudbinu dotičnika. Ako se čovjek zanima za tamošnje znamenitosti ili pita, kako je dalek put do vrućih izvora na Monte San Calogero, dobiva prijaznu, umornim glasom danu izjavu, da prognanici ne smiju prekorati gradske medje. Nikada nisu tamošnji zatočenici mogli baciti ma samo jedan pogled izvan kamenoga mora toga gradića, kome okolice ne oživljuje nijedno stablo.

Bijeg je ođanle, tako mi se onda pričinjalo, nemoguće. Na kraju svake ulice je stajala dvostruka straža, posvuda su se pregledavale putnice, male četice oružanih Karabinijera su prolazile gradom i okolicom, vani je na moru ležala jedna topnjača, a osim toga je oko neprestano kružilo morrem nekoliko motornih čamaca talijanske mornarice. Ipak je nekolicina smionih muževa uspjelo, da pobjegnu sa otoka Lipari nakon brižne pripreme, koja je trajala godinu i pol. Talijanski su emigranti u Parizu bili njihovi prijatelji, koji su im svojom brzom jahtom pohrili u pomoć.

U noćnoj tišini, za punog mjeseca, bacila se trojica ljudi: sveučilišni profesor Roselli, zatim nećak prijašnjeg ministra pretsjednika Nittija i nekadašnji narodni poslanik Lussu na od-

redjeni znak u more na trima različitim točkama morske obale. Kako su se išuljali iz grada, o tome nije bilo nikada izvještavano. Otplivali su do određene pećine u moru, što nikako nije bilo bezopasno poduzeće, ne samo zbog mnoštva morskih pasa, kojima vrvi tamošnja morska okolica, nego u prvom redu zbog reflektora, koji noć na noć pretražuju more radi sumnjivih znakova. Točno je na minutu stigla jahta osloboditelja, pošto je prevallila preko hiljadu kilometara. Na taj su način ta tri prognanika pobjegla iz kažnjeničke kolonije u Pariz.

Ko je bio upućivan u prognanstvo na Lipari? Ljudi znanosti, političari, novinari, nepoćudni elementi, koji su se stanoviti mogući željeli otresti i riješiti. Ta prognanstvo na Lipari bio je čisti akt nasilja, budući da su svi ti ljudi bili prognani bez suda i osude. A kada se isključio uredovanje samih sudova, otvorena su posvema vrata svakome nasilju i samovolji. Na otoku Lipari pričaju ljudi o nekom seljaku, kome je žena bila sprijateljena s nekim žandarom. Taj je nakon da se riješi njenog muža. Denunciatio ga je kao komunistu, i taj je dakako bio odmah deportiran. Takova se prepričavanja ne mogu dakako kontrolirati. No svakako je sigurno, da su padale mnoge objede, koje su imale tu jedinu svrhu, da maknu na nekolicinu godina s puta bilo kojega ličnog neprijatelja ili poslovnog takmaka. Dogadjalo se, da su pojedine osobe bile i pomilovane. No takovo se pomilovanje odnosilo samo na ljude, koje su već dulje vrijeme proveli na otoku Lipari, a osim toga su pomilovani morali prije toga dati svečanu, javnu izjavu, da se vesele zbog Mussolinijeve moći i da se kaju, što su jednom vodili borbu protiv njega. Takove izjave nije svako htio ni mogao dati!

Mnogi su prognanici smjeli dovesti sa sobom i supruge. Drugi su morali živjeti u dubokoj utučenosti posve sami, dok ih je težnja za domom izjedala... Ako sada dakle dodju na koji drugi otok između Italije i Afrike, neće im zato biti život ni najmanje ljepši i ugodniji...

BEOGRADSKJE GOSPODJE ZA EMIGRACIJU

Marljivo djelovanje ženskog odbora za pripomoć izbjeglicama iz Julijske Krajine

U Beogradu postoji pored društva »Istra-Trst-Gorica« još i jedan radni i aktivan odbor gospodja o kome se je, iako je njegov rad na karitativnom području ogromnog značaja za čitavu prestoničku emigraciju, u javnosti vrlo malo čulo. Marljivi odbor beogradskih gospodja znao je svojom poduzimljivošću i požrtvovnim radom naći načina za skupljanje velikih sredstava i u ovo teško vrijeme. Pripomoć, koju je pružio i pruža već nekoliko godina našim bijednim radnicima, siromašnim studentima i raznim drugim našim emigrantskim nevoljnicima je vrlo velika i zaslužuje najveće priznanje.

Prikupljanje sredstava u današnje vrijeme nije lako. Radni ženski odbor radio je marljivo i uprkos teških prilika lijepo uspio. Godišnjim koncertima, organiziranjem redovnih mjesečnih priloga od gospode, koja imaju osjećaja za patnje bijednih emigranata, sitnim

prikupljanjem, te molbama raznim ustanovama, skupila su se prilično lijepa sredstva, kojima se pomagalo našim nevoljnicima.

Priznanje za navedeno humano dobrotvorno ide u velikoj mjeri svima odbornikinjama, u prvom redu požrtvovnoj gospodji Stefanović, supruzi generala, koja je znala svojom požrtvovnošću i velikim poznanstvom i vezama da proširi i pomoću ostalih odbornikinja rad odbora. Isto tako treba da se dade priznanje onoj gospodji, koja su godinama davala mjesečne priloge, a koji dosižu kod pojedinaca od dvjestotine dinara pa do preko hiljadu dinara godišnje.

Preko šezdeset hiljada dinara potpora razvijelo je odbor raznim emigrantima. Već u tome se vidi veliki rad kojim se iskazao odbor na karitativnom području i s tim u velike zadužio našu emigraciju.

ISTRANKE, TRŠČANKE I GORIČANKE NA SVESLAVENSKOM PLESU U BEOGRADU

Kao svake godine, tako je i ove godine priredilo Kolo Srpskih Sestara svečani ples, zapravo reviju narodnih nošnja iz svih krajeva Jugoslavije te iz drugih slavenskih zemalja. Naročito značenje ovoj svečanosti dalo je prisustvo Nj. Vel. Kralja i Kraljice, zajedno sa Nj. Vis. knezom Pavlom i kneginjom Olgom.

Medju različitim prekrasnim nošnjama nastupila je i dosta brojna skupina naših narodnih nošnja, te sa svojim lijepim, skromnim i umjerenim bojama nošnje iz različitih dijelova Istre, Trsta i Goričke izazvala prijatno i lijepo

iznenadjenje i kod najviših posjetilaca sveslavenskog plesa. Zaista, moramo da smo zahvalni našim zemljakinjama i zemljacima, kojima je uspjele skrenuti pažnju na našu skupinu i misao na našu zemlju i to naročito u vrijeme, kad se u Trstu i Tržiću fašisti u raznim »corteo folklorističima« kite i ponose našim slavenskim nošnjama i najslavenskijskim svojstvima naše bijedne zemlje te falsifikuju historijsku istinu. Na kraju moramo primijetiti, da ima najveću zaslugu kod ovog lijepog nastupa naših zemljakinja zaslužan i radni Klub Primork u Ljubljani.

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec
ZAGREB

Mesnička ulica br. 1. Telefon br. 74-43
VELIKO SKLADISTE NAJMODERNIJIH
PRVORAZREDNIH ENGLJSKIH ŠTOFOVA

GLASOVI ŠTAMPE

»PETIT PARISENI« O DALMACIJI I JULIJSKOJ KRAJINI.

Razgovor pariškog novinara s g. drom Stangerom.

Nedavno je boravio u Splitu saradnik pariškog lista »Petit Parisien« g. Raubaud. On je u svom listu napisao nekoliko članaka o slavenskom karakteru Dalmacije.

U jednom članku iznosi i ovo: »U Splitu, Trogiru i Dubrovniku svi govore ovako. Neugledni ljudi jednako kao i akademičari. Ovamo dolaze i talijanski listovi i Dalmatinci mogu čitati članke najuglednijih talijanskih novinara koji pišu, da je Jugoslavija čudovište i da treba osloboditi zarobljenu Dalmaciju«.

G. Raubaud iznosi ovaj slučaj: »Imamo rođake u Trstu, pričao je moj hotelier. Moja sestra je udata za talijanskog kapetana. Mi se nismo nikada protivili takvim brakovima. Uostalom, moj šurjak je dobar muž i dobar otac. U svom posljednjem pismu tužio sam se na ekonomsku krizu. Govorio sam o zastoju posala i izrazio nadu, da to ne će trajati dugo. Nato sam dobio odgovor moje sestre i moj šurjak dopisao je nekoliko redaka. Pogledajte, kako je on krivo razumio moje nade i moje brige:

»Dragi moj šurjače, piše talijanski kapetan, budi strpljiv, sve će se doskora dobro svršiti. Još samo nekoliko nedjelja, još samo nekoliko dana i mi ćemo doći da vas oslobodimo. Mi ćemo doći iznenada poput groma i zapanjit ćemo cijeli svijet. Grli te i ljubi. Do skora vidjenja! Tvoj šurjak.«

I drugi listovi dolaze iz Italije. Ali u njima se čitaju žalbe i nade talijanskih Slovena, koji se tuže da ne smiju više čuvati ni svoj jezik, ni svoju kulturu pa čak ni svoje vlastito ime. G. Stanger, prijašnji poslanik u rimskom parlamentu, koji je izagnan, jer nije htio da se odrekne svoje narodnosti, pa sada živi u Splitu, dao je g. Raubaudu slijedeće informacije:

Ima nas šest stotina hiljada koji smo talijanski podanici. Mi smo svuda u većini osim u Trstu i na Rijeci a naročito smo u većini po selima. I Austrija je respektivala naše tradicije, udruženja intelektualaca, trgovačke komore, klubove i novine. Danas je to sve dokinuto. Škole su zatvorene, štampa je zabranjena. Našim seljacima koji ne poznaju nijedan drugi jezik, zabranjeno je, da budu saslušani u svom jeziku pred sudom, ili bilo pred kojom vlasti. Ako čovjek hoće, da ne bude prognan treba se čuvati, da govori svojim jezikom na ma kojem javnom mjestu pa čak i na ulici...

Vlasti svakki dan mijenjaju slovenska imena u talijanska. Čovjek otvori zvaničnu novine i odjednom vidi da je prekršten.

Na primjer: Broj peti zvaničnog lista iz godine 1929. ili 7 godine fašističke ere, donosi:

»Prema dekretu od 7. aprila 1927., koji je protegnut na sav teritorij novih pokrajina i koji određuje vraćanje na talijanski oblik porodičnih imena u Tridentskoj Veneciji, nalaze se: da se ime Radošević vrati na talijanski oblik Ardossie«.

Tako se dešava svaki čas i bez ikakvog prethodnog obavještenja nosioca imena. Kulčić postaje Correlei. Jančić postaje Giovanini. Grbac (što dolazi od hrvatske riječi »grbav« a što u talijanskom jeziku ne znači ništa!) postaje Gherbazzii! Ako Katalinić postane Catalini, onda mora mijenjati i monogram na svom rublju...«

U FOND „ISTRE“

Ova rubrika nastavlja se i ove godine pod devizom:

»Da bi »Istra« izlazila svakog tjedna redovito u normalnom formatu.«

Bilježimo ova nova imena plemenitih darovatelja:

- Ivančić Matko, Šibenik, za rasprodane blokove . . . Din 171.-
- Vuković Marija, učiteljica, Baška Din 50.-
- Grgurina V., Novi Sad . . . Din 5.-
- Sanković Davorin, Koslar . . Din 5.-
- »Soča«, Novomesto, za prodane blokove Din 100.-
- U posljednjem broju objavljeno Din 15 278.50

ukupno Din 15,609.50

Ig. Breznikar

Trgovina kave i čaja. — Vlastita elektropržiona i elektromlin za mljevenje.
ZAGREB, ILICA BROJ 65
Telefon 7657